

2004 M. LIETUVIŲ VALSTYBINĖS KALBOS VALSTYBINIO BRANDOS EGZAMINO REZULTATŲ KOKYBINĖ ANALIZĖ

V. Kaladytė, E. Kutanovienė, H. Prośniakova, V. Stumbrienė, dr. L. Vilkienė

IVADAS

Brandos egzamino rezultatų analizė – statistinė ir kokybinė – natūrali nuoseklaus, planingo ugdymo proceso baigiamoji dalis. Ji turi atsakyti į klausimus: kokie yra ugdymo rezultatai? kodėl jie tokie? kas keistina, tobulintina ugdymo procese, vertinime (užduotyje, vertinimo kriterijuose) ir pan.

Kokybinėje analizėje:

- pateikiama informacija apie valstybinio brandos egzamino tikslus, uždavinius, tikrinamas ugdymo turinio sritis ir esminius kiekvienos tikrinamos srities gebėjimus, jų kokybę;
- pateikiama trūkstumų ir susiformavusių gebėjimų pavyzdžių;
- palyginami 2003 ir 2004 m. valstybinių brandos egzaminų rezultatai pagal atskiras turinio sritis;
- pateikiama patarimų mokytojams, mokiniams, egzamino užduočių rengėjams.

Ši analizė skiriama visuomenei: lietuvių kalbos mokytojams, XI-XII klasių mokiniams, egzamino vertintojams ir užduočių sudarytojams. Kaip ja naudotis, vienintelio recepto nėra. Lietuvių valstybinės kalbos mokytojai, perskaitę šį leidinį, turbūt aptars rūpimus jiems klausimus metodikos būreliuose, išdiskutuos problemiškausius atvejus su vertintojais, supažindins su kokybine analize savo mokinius ir jų tėvus, parengs diagnostinius testus XI-XII klasių mokiniams ir pagal jų rezultatus pakoreguos ugdymą, t.y. skirs daugiau dėmesio gebėjimams, kurių labiausiai stinga, ugdyti, teiks kokybiškesnę grįžtamąją informaciją. Mokiniais ši analizė turėtų padėti kryptingiau ruošti brandos egzaminui: pasirinkti bendrąją ar išplėstinį (į pastarąjį orientuotas valstybinis brandos egzaminas) kursą, atlikti diagnostines užduotis ir, gavus kvalifikuotą įvertinimą, rinktis, jei reikia, papildomus lietuvių kalbos, kaip mokomojo dalyko, modulius. Be to, susipažinus su egzamino užduotimi tikrinamų gebėjimų analize, turėtų sumažėti psichologinė įtampa rengiantis egzaminui, padidėti motyvuotas pasitikėjimas savo žiniomis ir gebėjimais bei tinkamu įsivertinimu grįžtas tolesnis mokymasis.

TYRIMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Lietuvių valstybinės kalbos 2004 m. valstybinio brandos egzamino rezultatų analizės tikslas – nustatyti kandidatų komunikavimo lietuvių kalba gebėjimų kokybę.

Atliekant kokybinę egzamino rezultatų analizę buvo keliami konkretūs uždaviniai:

- aptarti trijų kalbinės kompetencijos ugdymo sričių – skaitomo teksto supratimo (skaitymo), teksto kūrimo raštu (rašymo) bei lingvistinės kompetencijos (kalbos vartojimo) – esminius gebėjimus, tikrinamus egzamino užduotimi;
- pateikti detalią rezultatų analizę, akcentuojant problemiškausius atvejus, nurodant trūkstamus gebėjimus, klaidingų atsakymų radimosi priežastis;
- pateikti susiformavusius komunikacinius gebėjimus liudijančius pavyzdžius ir juos pakomentuoti;
- palyginti 2003 ir 2004 m. brandos egzaminų rezultatus kokybės požiūriu;
- atkreipti būsimųjų kandidatų, jų lietuvių valstybinės kalbos mokytojų dėmesį į problemiškausius ugdymo turinio dalykus, kurie ryškėja iš 2004 m. egzamino rezultatų analizės;
- pateikti rekomendacijų 2005 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino užduočių rengėjams, kokiais požiūriais užduotis turėtų būti tobulintina ar keistina.

ŠALTINIAI

Atliekant kokybinę lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino rezultatų analizę remtasi tokiais šaltiniais:

- Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir išsilavinimo standartai XI-XII klasėms. – Vilnius, 2002.
- 2003 metų brandos egzaminų programos. Lietuvių gimtoji kalba. Lietuvių valstybinė kalba. – Vilnius, 2003.
- 2004 ir 2005 metų brandos egzaminų programos. Lietuvių gimtoji kalba. Lietuvių valstybinė kalba. – Vilnius, 2003.

- Statistinė valstybinių brandos egzaminų užduočių analizė. Lietuvių kalba. – Nacionalinis egzaminų centras, 2003.
- Statistinė valstybių brandos egzaminų užduočių analizė. Lietuvių valstybinė kalba. – Nacionalinis egzaminų centras, 2004.
- 2003 metų valstybinio brandos egzamino užduoties dalykinė analizė. Lietuvių valstybinė kalba. – Nacionalinis egzaminų centras, 2003.
- Lietuvių valstybinė kalba. Valstybinio brandos egzamino užduotis. – Nacionalinis egzaminų centras, 2004.
- Lietuvių valstybinė kalba. Valstybinio brandos egzamino vertinimo instrukcija. – Nacionalinis egzaminų centras, 2004.
- 400 atsitiktinės atrankos principu atrinktų 2004 metų lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino kandidatų darbų.
- 100 vidutiniais ir 20 aukščiausiais balais įvertintų lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino kandidatų darbų rašymo dalies kopijų.
- 100 vidutiniais ir 20 aukščiausiais balais įvertintų lietuvių valstybinės brandos egzamino kandidatų darbų skaitymo dalies kopijų.
- 100 vidutiniais balais įvertintų lietuvių valstybinio brandos egzamino kandidatų darbų kalbos vartojimo dalies kopijų.

EGZAMINO TURINYS

Lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino tikslas – patikrinti ir įvertinti kandidatų lietuvių valstybinės kalbos, kaip mokomojo dalyko, esminius gebėjimus. Egzamino objektas – kandidatų komunikavimo kompetencija lietuvių kalba. Egzaminu tikrinami Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose¹ nurodyti, Egzamino programoje² sukonkretinti trijų kalbinės komunikacijos ugdymo sričių: skaitymo, rašymo, kalbos vartojimo esminiai gebėjimai (1 lentelė).

1 lentelė

Eil. Nr.	Ugdymo sritys	Egzaminu tikrinama
1.	Klausymas / Klausomo teksto supratimas	Ne
2.	Skaitymas / Skaitomo teksto supratimas	Taip
3.	Kalbėjimas	Ne
4.	Rašymas / Teksto kūrimas raštu	Taip
5.	Kalbos vartojimas / Lingvistinė kompetencija	Taip

Egzamino turinio sandara atitinka valstybinės kalbos ugdymo(si) tikslą – laisvai vartoti lietuvių kalbą visose gyvenimo srityse ir situacijose, taip pat susiformuoti reikiamus įgūdžius tolesnėms studijoms ir darbui (klausymas ir kalbėjimas integruotai tikrinami ne egzaminu, o įskaita). Taigi egzaminu tikrinamos sėkmingam komunikavimui svarbios ugdymo sritys.

Palyginti su 2003 metais, 2004 metų egzamine pakito tikrinamų ugdymo sričių proporcijos (2 lentelė).

2 lentelė

Eil. Nr.	Ugdymo sritys	Bendras procentas	
		2003 m.	2004 m.
1.	Skaitymas	33	25
2.	Rašymas	33	50
3.	Kalbos vartojimas	33	25

Iš lentelės matyti, kad 2004 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino užduotimi tikrinamos ugdymo turinio sritys išliko tos pačios kaip ir 2003 m., tačiau 2004 m. egzamino matricoje pakito rašymo testo dalies svarba procentais. Jai skiriama pusė visų užduoties taškų. Iki 25 proc. sumažėjo skaitymo ir kalbos vartojimo sričių dalys. Tokius egzamino turinio proporcijų pokyčius sąlygojo:

- sparčiai besikeičiantis kandidatų kalbos mokėjimo lygis;
- būtinybė keisti skaitymo gebėjimus tikrinančios užduoties tipą;
- siekis užtikrinti egzaminu tikrinamų reprodukcinių ir kalbos produkavimo gebėjimų proporcingumą.

¹ Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. – Vilnius, 2002.

² 2004 ir 2005 metų brandos egzaminų programos. Lietuvių gimtoji kalba. Lietuvių valstybinė kalba. – Vilnius, 2003.

Taigi galima teigti, kad 2004 m. egzamino užduotimi tikrinamos tos pačios ugdymo turinio sritys, tačiau pasikeitė jų santykis. 2004 m. egzamino užduotyje didesnis dėmesys skiriamas teksto kūrimui raštu. Kalbos produkavimo gebėjimams (rašymui) bei kalbos reprodukavimui (skaitymui ir kalbos vartojimo testui) skiriamas vienodas taškų skaičius.

Toliau apžvelgiama, kokie kiekvienos ugdymo srities gebėjimai buvo tikrinami 2004 m. egzamino užduotimi (3 lentelė).

3 lentelė

Egzaminu tikrinamos ugdymo turinio sritys	Egzaminu tikrinami gebėjimai
Skaitymas / Skaitomo teksto supratimas	Suprasti įvairaus pobūdžio, žanro, stiliaus tekstus: temą, turinį, pagrindinę mintį, svarbias detales, kurią potekstę, struktūrą ir pan. Rasti reikiamą informaciją, ją tinkamai apdoroti: atrinkti, sugrupuoti, sieti, lyginti, vertinti ir pan. Taikyti skaitomo teksto supratimo ir kompensavimo strategijas: naudotis tinkamais pagal užduotį skaitymo būdais; užsirašyti skaitant pagal užduotį; sieti skaitomą tekstą su socialiniu kultūriniu kontekstu.
Rašymas / Teksto kūrimas raštu	Kurti nurodyto tipo reikiamos apimties ir struktūros rašytinį tekstą, atsižvelgiant į adresatą ir užduoties reikalavimus. Taikyti rašymo ir kompensavimo strategijas. Tinkamai pasirinkti kalbos priemones pagal kalbos vartojimo sritį: rašant laikytis stiliaus, žanro reikalavimų ir pan. Taikyti leksikos, rašybos, skyrybos, monologinės ir dialoginės kalbos perteikimo rašytine kalba žinias.
Kalbos vartojimas	Taikyti reprodukcinius gebėjimus: <ul style="list-style-type: none"> – taikyti leksikos, žodžių darybos žinias; – taikyti gramatikos – vardažodžių, asmenuojamųjų ir neasmenuojamųjų veiksmažodžio formų darybos, kaitybos, rašybos žinias; – taikyti žodžių junglumo (derinimo ir valdymo) bei rašybos ir skyrybos žinias.

Visi išvardytieji gebėjimai, kaip ir nurodytos lentelėje ugdymo turinio sritys, tikrinami ir 2003 m., ir 2004 m. valstybinio brandos egzamino užduotimis. Jie dera su Lietuvių valstybinės kalbos brandos egzaminų programa, Bendrosiomis programomis ir išsilavinimo standartais.

Toliau aptariama, kokio tipo užduotimis tikrinami išvardytieji gebėjimai.

GEBĖJIMŲ TIKRINIMO UŽDUOČIŲ TIPAI

Gebėjimams tikrinti buvo pasirinktos trijų tipų užduotys:

- uždarnosios – rinkimosi iš kelių variantų;
- pusiau atvirosios – išminktų veiksmų pakartojimo (šio tipo užduotys taikomos tikrinant kalbos vartojimo srities gebėjimus): įrašymo, formų darybos, rašybos, skyrybos;
- atvirosios – atsakymą į klausimą, užduotį kandidatas formuluoja pats, kuria rašytinį tekstą.

Paprastai uždarojo tipo užduotimis tikrinami žemesnio lygio gebėjimai, t.y. atliekami žinomi, išmukti veiksmai naujame kontekste. Tačiau uždarojo tipo užduotimis galima patikrinti ir aukštesnius recepcinius gebėjimus, pvz., skaitymo (žr. skaitomo teksto supratimo gebėjimų kokybinę analizę p. 21). Pusiau atvirojo ir atvirojo tipo užduotimis tikrinami aukštesnio lygio gebėjimai: atrinkti, susisteminti, palyginti, analizuoti, vertinti faktus, reiškinius ir pan., reikšti savo požiūrį, nuomonę ir kt.

Kaip pasiskirstė 2003 m. ir 2004 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino užduotimis tikrinami gebėjimai kalbos ugdymo sričių įvairių tipų užduotimis, nurodoma ketvirtoje ir penktoje lentelėse.

2003 m. valstybinio lietuvių valstybinės kalbos brandos egzamino užduočių pasiskirstymas pagal tipus

Ugdymo turinio sritys Užduočių tipai	Skaitymas (taškai)	Rašymas (taškai)	Kalbos vartojimas (taškai)	Užduoties tipo dalis procentais
Uždarnosios	25 taškai	–	3,4 taško	38 procentai
Pusiau atvirosios	–	–	21,6 taško	29 procentai
Atvirosios	–	25 taškai	–	33 procentai
				100 procentų

2004 m. valstybinio lietuvių valstybinės kalbos brandos egzamino užduočių pasiskirstymas pagal tipus

Ugdymo turinio sritys Užduočių tipai	Skaitymas (taškai)	Rašymas (taškai)	Kalbos vartojimas (taškai)	Užduoties tipo dalis procentais
Uždarnosios	12 taškų	–	–	12 procentų
Pusiau atvirosios	–	–	25 taškai	25 procentai
Atvirosios	13 taškų	50 taškų	–	63 procentai
				100 procentų

Iš pateiktų lentelių matyti, kad 2004 m. egzamino užduotyje pateikiama daugiau atvirojo tipo užduočių, jos sudaro 63 proc. visos egzamino užduoties. Tai padaryta atsižvelgus į 2003 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino rezultatus (žr. 2003 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino statistinę ir dalykinę analizę), siekiant objektyviau, kokybiškiau patikrinti kandidatų gebėjimus suprasti skaitomą tekstą bei kurti rašytinį tekstą.

Toliau pateikiama detali egzamino užduotimi tikrinamų ugdymo turinio sričių – skaitymo, rašymo bei kalbos vartojimo – gebėjimų analizė: aptariama, kokius gebėjimus kandidatai parodė, kokių gebėjimų dar trūksta, analizuojamos tipiškiausios klaidos, pateikiama sektinų pavyzdžių.

SKAITOMO TEKSTO SUPRATIMO GEBĖJIMŲ KOKYBINĖ ANALIZĖ

Kaip jau buvo minėta, skaitymo testu tikrintas kandidatų gebėjimas suprasti įvairaus pobūdžio tekstus, rasti reikiamą informaciją, ją tinkamai apdoroti, taikyti skaitomo teksto supratimo ir kompensavimo strategijas. Lyginant su 2003 m. brandos egzamino testu, reikia konstatuoti, kad tikrinti tie patys gebėjimai, tačiau jų tikrinimo būdas pasirinktas kiek kitoks.

2003 m. skaitomo teksto supratimo testą sudarė trys užduotys:

1. Uždarojo tipo: rinkimosi iš trijų atsakymo variantų (*teisingas, neteisingas, apie tai nerašoma*) – tikrinta, kaip kandidatai supranta teksto esmę ir detales, potekstę, autoriaus požiūrį (8 taškai);
2. Uždarojo tipo: rinkimosi iš keturių atsakymo variantų (susieti teiginius su vienu iš keturių tekstų) – tikrinta, kaip kandidatai supranta teksto detales, randa tinkamą informaciją ir ją apdoroja (9 taškai);
3. Uždarojo tipo: iš teksto išimtu sakinių surašymo į vietas – tikrinta, kaip kandidatai supranta teksto dalių tarpusavio ryšius, kitus struktūros dalykus ir pan. (8 taškai).

Uždarojo tipo užduotys, kuriomis tikrinami kandidatų gebėjimai suprasti teksto esmę ir detales (2003 m. 1 ir 2 užduotys) pasirodė esančios kandidatams per lengvos: 1 užduoties sunkumo koeficientas buvo 61,22, o antrosios – net 73,22. Užduočių skiriamoji geba taip pat buvo nepakankama. Todėl buvo nuspręsta atsisakyti uždarojo tipo užduočių ir kandidatams pateikti atvirojo tipo užduotį, tikrinančią tuos pačius gebėjimus. Taigi 2004 m. skaitomo teksto supratimo testą sudarė dvi užduotys:

1. Atvirojo tipo: atsakymai į klausimus; tikrinta, kaip kandidatai supranta teksto esmę ir detales, potekstę, autoriaus požiūrį, randa tinkamą informaciją ir ją apdoroja (13 taškų);
2. Uždarojo tipo: iš teksto išimtu sakinių surašymas į vietas; tikrinta, kaip kandidatai supranta teksto dalių tarpusavio ryšius, kitus struktūros dalykus ir pan. (12 taškų).

2003 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino metu kandidatams teko skaityti tris tekstus, kurių bendra apimtis buvo 1711 žodžių. 2004 m. egzamino bendra visų skaitomo teksto supratimo tikrinimo

testo tekstų apimtis buvo 1536 žodžiai. *Egzamino programoje* (2003, 25) pasakyta, kad kandidatams gali būti pateikta skaityti net 1700–2000 žodžių. Kitaip tariant, skaitytų tekstų apimtis buvo kiek mažesnė nei programoje nurodyta minimali. Testų rengėjai, mažindami skaitomų tekstų žodžių kiekį, siekė kandidatams palikti daugiau laiko atvirojo atsakymo užduočiai atlikti.

Statistinė užduočių analizė rodo, kad 2004 m. brandos egzamino skaitymo teksto supratimo testo sunkumo rodiklis 50,65 (norma – 50). Skiriamosios gebos rodiklis 32,50 (norma – 40). 2003 m. skaitomo teksto supratimo užduočių sunkumo rodiklis buvo 58,88, o skiriamoji geba – 29,38. Vadinasi, 2004 m. užduotys buvo ir normalaus sunkumo, ir geriau diferencijavo kandidatus. Kitais žodžiais tariant, užduočių keitimas pasiteisino.

I UŽDUOTIS

Užduoties charakteristika

Užduotyje buvo pateiktas autentiškas mokslo populiarinimo tekstas iš Viktorijos Daujotytės knygos *Parašyta moterų* (Vilnius: *Alma littera*, 2001). Tekste rašoma apie moterų atėjimą į Lietuvos kultūrą, literatūrą.

Tiems paties gebėjimams tikrinti 2003 m. valstybinio brandos egzamino teste taip pat buvo pateikti mokslo populiarinimo tekstai. Vadinasi, šiuo požiūriu 2004 ir 2003 m. egzaminų užduotys buvo lygiavertės.

Užduoties rengėjai, įvertinę, kad atvirojo tipo užduočiai atlikti reikia daugiau laiko nei uždarojo, pasirinko neilgą 842 žodžių tekstą. 2003 m. tie patys gebėjimai buvo tikrinami dviem tekstais, kurių bendras žodžių skaičius buvo 1176. Taigi kandidatai 2004 m. skaitė mažesnės apimties tekstą, todėl turėjo daugiau laiko užduočiai atlikti – laisvai atsakyti į klausimus ir atskleisti atitinkamus savo gebėjimus.

Užduoties tipas

Teksto supratimui įvertinti buvo parengta atvirojo tipo užduotis: laisvasis atsakymas į klausimus. Buvo pateikti 8 skirtingo pobūdžio klausimai: vieni jų tikrino teksto esmės supratimą (1, 3, 8), kiti detales ir priežastinius ryšius, autoriaus nuomonę (2, 4, 5, 6, 7). Kai kurie iš klausimų reikalavo rasti tiesiogiai pasakytą informaciją (3 (iš dalies), 4 (iš dalies), 5 (iš dalies), 7), kiti – padaryti išvadas ir apibendrinimus (1, 3 (iš dalies), 8), treči – vertinti pateiktą informaciją (2, 5, 6).

Vertinimas

Kiekvienas atsakymas buvo įvertintas 1 arba 2 taškais. Vienas taškas buvo skiriamas už tuos atsakymus, kuriuose reikėjo parašyti vieną dalyką (1, 2, 8 klausimai). Dviem taškais vertinti tie atsakymai, kuriuose reikėjo parašyti du dalykus:

- pastraipos pagrindinę mintį ir ją pagrįsti (3 klausimas);
- dvi priežastis ar du veiksniai (4, 5, 6, 7 klausimai).

Būta ir papildomų vertinimo instrukcijų:

1. Į atsakymą žiūrima kaip į vienovę. Kitaip tariant, jei dalis kandidato parašyto teksto yra tinkamas atsakymas į klausimą, bet likusioje dalyje yra iškraipytų istorijos, kultūros faktų arba padaryta logikos klaidų bei pan., visas atsakymas laikomas:

a) neteisingu, jei jo vertė 1 taškas, ir atsakymas vertinamas 0 taškų; pvz.: *Moterys visada turėjo kūrybinių jėgų, nes jos kūrė dainas apie lietuvių tautosaką;*

b) tik iš dalies teisingu, jei jo vertė 2 taškai, atsakymas vertinamas 1 tašku, pvz.: *Tamošiūnaitės kūrybą veikė keli dalykai: ji gyveno kaime, pažinojo Baranauską, be to, Lietuvoje buvo draudžiama spauda. Todėl ji siekė atgaivinti lietuvių literatūrą, kad ja domėtusi Lietuvos gyventojai.*

2. Jei kandidatas atsako tik citata į klausimą, kuriame pasakyta *savais žodžiais paaiškinkite...*, toks atsakymas vertinamas 0 taškų.

3. Jei kandidatas į klausimą, kuriame pasakyta *savais žodžiais paaiškinkite...*, atsako pagal reikalavimus, bet savo mintis pagrindžia citata, skiriami visi numatyti taškai, pvz., atsakymas į 2 klausimą: *XIX a. į lietuvių literatūrą atėjo moterys. „Praskinti keliai jau niekada nebeužžėlė“.*

Kadangi užduoties židiny – teksto esmės ir detalių supratimas, vertinant nebuvo atsižvelgiama į gramatikos, stiliaus, žodyno, rašybos ir skyrybos klaidas.

Galimi taškai

Teisingai atlikę pirmąją užduotį kandidatai galėjo surinkti 13 taškų (iš 25). Tai sudarė 52 proc. visų skaitomo teksto supratimo tikrinimo testo taškų. 2003 m. tiems patiems gebėjimams tikrinti buvo skirta 17 taškų (pirmos užduoties 8 ir antros užduoties – 9), o tai sudarė 68 proc. skaitomo teksto testo taškų. Kitaip tariant, taškų buvo skirta daugiau, jų vertė procentais taip pat buvo didesnė, bet kandidatų gebėjimus užduotys tikrino kiek prasčiau.

Užduoties rezultatai

Statistinė rezultatų analizė rodo, kad ši užduotis mokiniams buvo normaliai sunki, jos sunkumo rodiklis – 54, 21. Tačiau skiriamoji geba nėra labai gera – rodiklis 26, 41.

Toliau apžvelgiami atsakymų į kiekvieną klausimą rezultatai.

1 klausimas: neatsakė 72,50 proc. kandidatų; sunkumo rodiklis 27,50, tai reiškia, kad užduotis pakankamai sunki. Statistinė analizė rodo ir tai, kad šis atsakymas prasčiau atskyrė silpnuosius nuo stipriųjų mokinių (skiriamoji geba 14,17), vadinasi, tiek vieni, tiek kiti netinkamai atsakė į klausimą, netaikė reikiamų strategijų ir neturi tvirtų gebėjimų analizuoti teksto, pasakyti, kokia jo pagrindinė mintis. Toliau pateikti keli tipiški netinkamų atsakymų pavyzdžiai.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<i>XIX a. – laikotarpis, kai moterys prabilo visuomenėje. Moterų darbai XIX a. literatūroje</i> <i>Rašoma apie XIX a. lietuvių moteris – rašytojas.</i>	Atsakymai netikslūs: kokioje visuomenėje, literatūroje? Tekste minėta ir Lietuva, ir Rusija, ir plačiau – Europa. Atsakant supainiota, kas yra pagrindinė teksto mintis ir tema. Būtent pastaroji ir įvardyta atsakyme.

Klausimas apie teksto pagrindinę mintį savaime nėra ypatingas ar sunkus, bet kuris abiturientas turėtų gebėti pasakyti tokią informaciją apie bet kurį tekstą. Šio egzamino kai kurie kandidatai nesugebėjo susidoroti su tokia užduotimi, todėl galima daryti išvadą, kad jie neturėjo pakankamų gebėjimų įvertinti tekstą pagrindinės minties požiūriu. Atsakymų analizė rodo, kad nemažai kandidatų netaiko ir tokios teksto skaitymo strategijos, kuri padeda pačiame tekste rasti pagrindinės minties akcentus – paprastai pirmuosiuose ir paskutiniuosiuose sakiniuose. Kita vertus, paaiškėjo, kad dalis kandidatų neskiria, kas yra teksto tema (tai, apie ką rašoma), o kas – pagrindinė mintis (t. y., kas tekstu teigiama, konstatuojama).

2 klausimas: neatsakė 50,50 proc. kandidatų; sunkumo rodiklis – 49,50, kitaip tariant, klausimas nebuvo nei per sunkus, nei per lengvas. Skiriamoji geba – 50,83. Atsakant į šį klausimą reikėjo įvertinti atitinkamos teksto pastraipos informaciją ir pateikti citatą, atskleidžiančią teksto autorė nuomonę. Pusė kandidatų pasinaudojo šia galimybe žengdami dar vieną žingsnį – apibendrinami teksto mintį, pateikdami savo išvadą.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<i>Lietuvių lyrinę tautosaką, įskaitant ir dainas apie karą, daugiausia kūrė ir išdainavo moterys. Tai rodo, kad moterys visada turėjo kūrybinių jėgų.</i>	Pirmasis sakinytis – citata (nors kabučių nėra), o antrasis – mokinio apibendrinimas, išvada.
<i>Autorės nuomone, lietuvių tautosaką daugiausiai kūrė moterys. Vadinasi, jos nuo seno turėjo kūrybinių jėgų.</i>	Pirmajame sakinyje pasiremta tekstu, o antrajame jis įvertintas, padaryta išvada.

Išanalizavus atsakymus, lieka įspūdis, kad tie kandidatai, kurie gerai moka kalbą, tinkamai atsakė į šį klausimą. Tačiau pasitaikė ir tokių atsakymų, kurie rodė, kad kandidatai ieško tiesiogiai pasakytos informacijos, menkai geba analizuoti tekstą. Būta ir tokių atsakymų, kuriuose nurodomi „konkretūs“ moterų kūrybinių jėgų liudininkai: *A. Puškinas ir M. Lermontovas, grafiene Rostopčina* ir pan. Tokie atsakymai rodo, kad kai kurie kandidatai neatskiria esmės nuo detalių, neturi tvirtų skaitomo teksto supratimo gebėjimų.

3 klausimas: neatsakė 24,50 proc. kandidatų; sunkumo rodiklis 50,38. Atsakymas vertintas 2 taškais, nes buvo reikalaujama ir savais žodžiais suformuluoti 3 pastraipos mintį, ir ją pagrįsti. 50,25 proc. kandidatų tinkamai atsakė į klausimą ir gavo du taškus, o 25,25 proc. – vieną tašką, nes nepagrindė, kodėl mano, kad tai – pagrindinė pastraipos mintis. Skiriamoji geba – 24,17. Toliau pateikti keli tipiški atsakymų pavyzdžiai.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<i>Moterų kelias į kūrybą buvo sunkus, nes visuomenė manė, kad moterims nepadoru rašyti.</i>	Atsakymas vertintas 2 taškais, nes pasakyta pastraipos pagrindinė mintis, ji pagrįsta.
<i>Sunkus moterų kelias į literatūrą.</i>	Atsakymas vertintas tik 1 tašku, nes nepateiktas argumentas.
<i>Moters gyvenimas buvo sunkus.</i>	Atsakymas nesusijęs su 3 teksto pastraipa, vertintas nuli.
<i>Moters kelias į visuomenę ir kultūrą niekur nebuvo</i>	Vertinta 0 taškų, nes mintis nėra suformuluota savais

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<i>lengvas.</i>	žodžiais, pateikta citata (nors ir ne kabutėse), argumento nėra.

Atlikus analizę, paaiškėjo, kad kandidatai, tekste radę konkretų atsakymą, neretai netaiko perfrazavimo strategijų. Priežastys gali būti dvi: neatidus klausimo skaitymas arba nepasitikėjimas savo jėgomis pasakant mintį kitaip (geriau nededamos kabutės). Kad kai kurių kandidatų gebėjimai perfrazuoti nėra tinkami, rodo ir tokie atsakymai, kuriais pastraipos mintis yra per daug išplečiama, iškreipiama, pvz.: *Moters gyvenimas buvo sunkus.* Žodžiu, mokytojams vertėtų atkreipti dėmesį į tai, ar tinkami mokinių gebėjimai perfrazuoti teksto mintis.

Dar viena netinkamų atsakymų priežastis – neatidus klausimų skaitymas. Atsakę į pirmąją klausimo dalį kandidatai neretai neatkreipia dėmesio, kad prašoma pateikti ir argumentų.

4 klausimas – neatsakė 10,25 proc. kandidatų; klausimo sunkumo rodiklis – 59,00, kitaip tariant, atsakyti nebuvo sunku.

Atsakymas vertintas 2 taškais, nes buvo reikalaujama nurodyti 2 priežastis, kodėl paskutiniu juo 5 pastraipos sakiniu padaryta tokia išvada. Žodžiu, tikrintas kandidatų gebėjimas nuo apibendrinimo grįžti prie detalių. Tinkamai atsakė 61,50 proc. kandidatų; teisingai nurodė tik vieną priežastį ir už atsakymą gavo tik 1 tašką – 28,25 proc. kandidatų. Skiriamoji geba 16,25, kitaip tariant, šis klausimas buvo nesunkus ir silpniesiems, ir stipresniesiems, rezultatai nepadėjo gerai atskirti vieno kandidatų nuo kitų.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<i>K. Praniauskaitė buvo sužavėta šių poetų kūrinuose poetizuojama Lietuva; ji nejautė kalbos problemos, nes ir pati kalbėjo lenkiškai.</i>	Atsakymas vertintas 2 taškais, nes pasakytos abi priežastys.
<i>Praniauskaitė pati rašė lenkiškai.</i>	Atsakymas vertintas 1 tašku, nes pateikta tik viena priežastis.
<i>Pirma, tie poetai poetizavo Lietuvą. Antra, jų kūryba buvo susijusi su Lietuva.</i>	Atsakymas vertintas tik 1 tašku, viena priežastis pateikta kaip dvi.

Jau buvo minėta, kad šis klausimas kandidatams buvo nesunkus, tačiau turbūt dėl neatidumo nemaža dalis kandidatų tepateikė tik vieną priežastį.

5 klausimas – neatsakė 11,00 proc. kandidatų; klausimo sunkumo rodiklis – 57,13. Skiriamoji geba 18,33, kitaip tariant, atsakymai nelabai gerai diferencijavo stipriuosius ir silpnuosius kandidatus.

Klausimas kandidatams buvo lengvas. Tinkamai į jį atsakė 63,75 proc., o 25,25 proc. kandidatų pateikė atsakymą tik į pusę klausimo. Atsakymas vertintas 2 taškais, nes buvo reikalaujama nurodyti dvi priežastis: rasti tiesioginę vietą tekste, konkrečioje pastraipoje, kur pasakoma viena priežastis, ir grįžti į jau skaitytą teksto dalį, buvusią pastraipą, ir ten rasti reikiamą informaciją. Tiesiogiai pasakytą informaciją mokiniai rado labai lengvai, tačiau nemažai daliai kandidatų sunkumų sukėlė reikalavimas ieškant informacijos peržengti vienos pastraipos ribas.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<i>Praniauskaitė rašė lenkiškai. „Vitolio raudos“ vertimas parodė, kad ji moka rašyti ir lietuviškai.</i>	Atsakymas vertintas 2 taškais, nes nurodytos abi priežastys.
<i>Ji išvertė „Vitolio raudą“ į lietuvių kalbą.</i>	Atsakymas vertintas 1 tašku, nes nurodyta tik viena priežastis – tiesiogiai įvardyta informacija.

Atlikus atsakymų analizę, galima daryti išvadą, kad dalis kandidatų ne visada taiko informacijos paieškos visame tekste strategiją. Yra stengiamasi rasti konkrečią vietą – atsakymą į klausimą, bet nežvelgiama į tekstą kaip į tokį informacijos šaltinį, kurio bet kurioje pastraipoje gali slypėti atsakymas į klausimą. Kitaip tariant, kai kurie kandidatai nėra pakankamai gerai įgudę išrinkti reikiamą informaciją iš kelių teksto vietų.

6 klausimas – neatsakė 38,25 proc. kandidatų; klausimo sunkumo rodiklis – 43,25, kitaip tariant, kandidatams atsakyti nebuvo lengva. Tačiau skiriamoji geba yra labai gera – 42,92, vadinasi, rezultatai labai gerai atskyrė silpnuosius kandidatus nuo stipriųjų.

Atsakymas vertintas 2 taškais, nes buvo reikalaujama nurodyti dvi priežastis (tekste buvo galima rasti tris priežastis, bet iš kandidatų reikalauta dviejų). Tinkamai į klausimą atsakė 37,00 proc. kandidatų, 24,75 proc. gavo 1 tašką.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
-----------------------------	------------

Literatūra pradėjo ieškoti atspirties labiau su realybe susijusiose reikmėse ir sustiprėjo moterų savimone.

Atsakymas vertintas 2 taškais, nes pasakytos dvi priežastys: viena jų įvardyta iš 8, o kita – iš 11 pastraipos.

XIX a. sustiprėjo moterų savimone, atvedusi jas į aktyvų visuomenės, kultūros gyvenimą.

Atsakymas vertintas 1 tašku, nes nurodyta tik viena priežastis. Kandidatas atsakyme pateikia citatą (beje, dauguma cituoja be kabučių), bet klausimas nereikalavo ataktyti savais žodžiais.

Atrodytų, kad šis klausimas yra tokio paties pobūdžio kaip 4 ir 5 klausimai, buvę kandidatams lengvi. Kodėl atsakymas į šį klausimą buvo sunkiau peržengiamas slenkstis? Vėl susiduriame su teksto, kaip informacijos visumos, suvokimu: pvz., dvi priežastis buvo galima rasti 8 pastraipoje, o dar vieną – 11 pastraipoje. Kita vertus, 8 pastraipoje įvardytos priežastys nebuvo akivaizdžiai susietos su atsakymu apie moteris: kandidatams reikėjo patiems žengti dar vieną žingsnį ir padaryti išvadą iš to, kas pasakyta apie valstiečių kilmės kultūros veikėjus, loginiais ryšiais susieti šią informaciją su paskutiniu pastraipos sakiniu apie kultūros darbe dalyvavusias moteris. Žodžiu, reikėjo taikyti kelis gebėjimus. Tai sukėlė sunkumų. Galima daryti išvadą, kad kandidatai, neatsakę į šį klausimą arba atsakę tik iš dalies, dar menkai geba taikyti informacijos paieškos visame tekste strategijas, skaitydami dažniau koncentruoja dėmesį tik į konkrečias vietas, neieško priežastinių ryšių tarp pasakytų dalykų.

7 klausimas – neatsakė 9,25 proc. kandidatų; klausimo sunkumo rodiklis – 73,25, kitaip tariant, atsakyti buvo nesunku. Skiriamoji geba – 24,17, kitaip tariant, rezultatai nelabai gerai atskyrė silpnuosius kandidatus nuo stipriųjų, ir tie, ir tie atsakė teisingai.

Atsakymas vertintas 2 taškais, nes buvo reikalaujama nurodyti du veiksnius (tekste buvo galima rasti tris veiksnius, bet iš kandidatų reikalauta dviejų). Tinkamai į klausimą atsakė 35,00 proc. kandidatų, o net 55,75 proc. gavo tik 1 tašką. Kyla klausimas, kodėl daugiau nei pusė kandidatų nesugebėjo pateikti tinkamo atsakymo? Išanalizavus mokinių atsakymus, peršasi išvada, kad į palyginti lengvą klausimą atsakoma netinkamai ne dėl to, kad yra nesuprantamas tekstas, o dėl neatidumo – tiesiog pateikiama tik pusė atsakymo, šiuo konkrečiu atveju – nurodytas tik 1 veiksnys.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<i>Poetės kūrybai įtakos darė: spaudos draudimas, A. Baranauskas.</i>	Atsakymas vertintas 2 taškais: nurodyti du veiksniai.
<i>Tamošiūnaitės kūrybą veikė gyvenimas kaime.</i>	Atsakymas vertintas 1 tašku, nes nurodytas vienas veiksnys.
<i>Tamošiūnaitės kūrybai darė įtaką spaudos draudimas ir sąmoningas gyvenimas.</i>	Atsakymas vertintas 1 tašku, nes nurodytas vienas veiksnys.

Taigi būsimieji kandidatai turėtų atidžiau skaityti klausimus ir atsakingiau formuluoti atsakymus į juos.

8 klausimas – neatsakė 38,50 proc. kandidatų; klausimo sunkumo rodiklis – 61,50, kitaip tariant, klausimas buvo normalaus sunkumo. Skiriamoji geba – 28,33, vadinasi, rezultatai gana gerai atskyrė silpnuosius kandidatus nuo stipriųjų.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<i>Pirmieji moterų balsai – pirmųjų lietuvių moterų žengimas į literatūrą.</i>	Atsakymas tinkamas, pavadinimo metafora paaiškinta.
<i>XIX a. moterys pradeda rašyti.</i>	Atsakymas vertintas 0 tašku, nes yra netikslus, pavadinimo metafora nėra paaiškinta.

Išanalizavus kandidatų atsakymus, paaiškėjo, kad kai kurie iš kandidatų turi nepakankamai gebėjimų aiškinti metaforinį teksto pavadinimą. Kita vertus, neretai kandidatai, komentuodami pavadinimą, yra linkę pakartoti atsakymą į klausimą, kokia yra pagrindinė teksto mintis. Žinoma, pavadinimas įprasmina pagrindinę teksto mintį, tačiau teksto atžvilgiu jis turi ir savo prasmę. Ją atskleisti daugiau nei trečdaliui kandidatų nebuvo labai lengva.

Apibendrinant pirmosios skaitomo teksto supratimo užduoties analizę, galima teigti, kad kandidatams sunkiausi pasirodė tie klausimai, kur negalima rasti tiesioginio atsakymo, kur į tekstą reikia žvelgti kaip į informacijos visumą, ieškoti priežastinių ryšių tarp informacijos dalių, padaryti savo išvadą, apibendrinti, aiškinti menines priemones (pavadinimo metafora), perfrazuoti. Į šių gebėjimų formavimą reikėtų atkreipti daugiau dėmesio.

Užduoties rengėjai turėtų pagalvoti, ar neverta:

- atsisakyti klausimų, kurių atsakymus galima rasti tiesiogiai parašytus tekste, arba mažinti jų skaičių;

- pateikti klausimų, į kuriuos norint atsakyti, reikia rasti informaciją keliuose teksto vietose;
- pateikti daugiau klausimų, reikalaujančių priežastinio ryšio tarp informacijos dalių nustatymo, apibendrinimo, išvados, vertinimo;
- jei leidžia tekstas, pateikti klausimų apie keliamą problemą.

II UŽDUOTIS

Užduoties charakteristika

Teste buvo pateiktas Romualdo Granausko apsakymas *Prie vartų ant akmenų*. Iš jo buvo išimta 13 sakinių, kurių vienas buvo pateiktas pavyzdžiu. Be to, užduotyje buvo dar vienas sakiny – trukdys – papildomas 14 sakiny ne iš šio teksto, bet patrauklus tiek, kad menčiau kalbą mokantys mokiniai galėtų jį pasirinkti.

Teksto apimtis – 647 žodžiai. 2003 m. tokiems patiems kandidatų gebėjimams tikrinti buvo parengta analogiška užduotis, kurioje buvo 536 žodžiai. 2003 m. užduotis gerai tikrino kandidatų gebėjimus, todėl buvo nuspręsta jos neatsisakyti. 2003 m. šios užduoties sunkumo rodiklis buvo 58,9, t. y. užduotis buvo normaliai sunki, o jos skiriamoji geba buvo 29,4. 2004 m. šios užduoties sunkumo rodiklis 46,79, o skiriamoji geba 39,10, kitaip tariant, šiais metais buvo parengta geresnės kokybės užduotis – jos sunkumas daug artimesnis normai, o skiriamoji geba yra labai gera.

Užduoties tipas

Teksto struktūros ir prasminių ryšių tarp atskirų dalių supratimui įvertinti buvo parengta uždarojo tipo įrašymo užduotis. Kitaip tariant, perskaitę tekstą, kandidatai turėjo pažymėti atsakymų lentelėje išimtų iš teksto sakinių vietą.

Paprastai uždarojo tipo užduotys laikomos lengvesnėmis, t. y. jomis tikrinami žemesnio lygio gebėjimai, tačiau ši skaitomo teksto supratimo užduotis nėra nei lengva, nei orientuota į žinomų, išmoktų veiksmų automatinį kartojimą naujame kontekste. Tai užduotis, reikalaujanti tiek detaliai, tiek visumos požiūriu gerai suvokti tekstą – jo turinį, struktūros, rišlumo dalykus, – gebėti įvertinti tiek dešinįjį, tiek kairįjį įrašomo sakinio kontekstus, kitaip tariant, tiek sakinius, einančius prieš įrašomąjį (kairysis kontekstas), tiek po jo (dešinysis kontekstas).

Užduotis parengta taip, kad į vieną įrašymo poziciją silpniau kalbą mokantys kandidatai galėtų pasirinkti kitą sakinį.

Vertinimas

Kiekvienas punktas buvo vertinamas vienu tašku. Vertinti tik atsakymai, kurie, pagal egzamino instrukciją, buvo aiškiai parašyti atsakymų lentelėje. Atsakymai, sužymėti prie įrašytinų sakinių arba parašyti neaiškiai, buvo vertinami 0 taškų.

Galimi taškai

Teisingai atlikę antrąją užduotį kandidatai galėjo surinkti 12 taškų. Tai sudarė 48 proc. visų skaitomo teksto testo taškų.

Užduoties rezultatai

Statistinė rezultatų analizė rodo, kad ši užduotis mokiniams buvo normaliai sunki, jos sunkumo rodiklis – 46,79 (kiek sunkesnė nei pirmoji testo užduotis). Užduoties skiriamoji geba labai gera – 39,10 (geresnė nei pirmosios testo užduoties).

Toliau apžvelgiamas kiekvienas įrašymo punktas.

9 punktas (numeruojama kaip teste) – sunkumo rodiklis – 44,50, kitaip tariant, normalus. Skiriamoji geba – 51,67, t. y. rezultatai gana gerai atskyrė silpnuosius kandidatus nuo stipriųjų.

Teisingas atsakymas – **M** sakiny. Tačiau į pirmąjį įrašymo punktą kandidatai nors kartą pasirinko visus siūlytus sakinius, net pavyzdį. Tai kelia nuostabą, nes kai kurie sakiniai nei gramatiškai, nei kontekstiškai, nei žodyno atžvilgiu ar kt. nebuvo patrauklūs. Patraukliausias (po teisingojo) kandidatams pasirodė **H** sakiny, kurį pasirinko ne 32,00 proc. Viena vertus, mokiniai neįvertino teksto visumos, ir turbūt tuomet klydo 15 punkte, kur vienintelis tinkamas buvo **H** sakiny, kita vertus, jie nesuprato, kad pirmoje pozicijoje greta reikia pasakyti to paties veikėjo atliekamus veiksmus.

10 punktas – sunkumo rodiklis – 41,75, t. y. normalus. Skiriamoji geba – 30,00, t. y. rezultatai gana gerai atskyrė silpnuosius kandidatus nuo stipriųjų.

Teisingas atsakymas – **E** sakiny, tačiau ir į šį įrašymo punktą kandidatai nors kartą pasirinko visus siūlytus sakinius, išskyrus pavyzdį. Patraukliausi sakiniai (be teisingojo) kandidatams buvo **H** ir **I**. Tačiau jie abu nutraukia teksto minties eigą, ne pratęsia kalbėjimą apie veikėją, o sukuria nemotyvuotą minties šuolį. Nei dešinysis, nei kairysis sakiniai, esantys greta įrašomojo, nesudaro prielaidų tokiam staigiam minties pakreipimui kita linkme. Kita

vertus, kaip ir pirmuoju atveju, galima teigti, kad kandidatai neįvertino teksto, kaip visumos, ir į 8 punktą rašydami **H** arba **I**, užkirto sau kelią teisingai pasirinkti sakinius į kitas dvi pozicijas, kur minėti atvejai buvo tinkami.

11 punktas – sunkumo rodiklis 28,75, t. y. įrašyti tinkamą sakinį kandidatams buvo sunkiau, nei pirmu ir antru atvejais. Šis punktas buvo sunkiausias užduotyje. Jo skiriamoji geba – 35,00, t. y. jis gerai atskyrė silpnuosius ir stipriuosius mokinius.

Teisingas atsakymas – **K**, tačiau kandidatai pasirinko visus, išskyrus **A**, **B** ir **P** sakinius. Be teisingo atsakymo kandidatams patrauklus buvo **C** sakiny, jį pasirinko net 47,00 proc., t. y. gerokai daugiau nei teisingąjį (28,75 proc.). Tačiau dešinysis kontekstas (po įrašytojo einantys sakiniai), neleidžia rinktis **C** sakinio, kuriame kalbama, kas vyksta konkrečią dieną. Juk 11 punkto kontekstas – tai, kas vyksta *visada*, o ne konkrečiu atveju. Klydę kandidatai neįvertino įrašomų sakinių kontekstų, opozicijos: *visada ir dabar*. Kita vertus, kyla abejonių, ar užduoties rengėjai tikrino ne per subtilius dalykus.

12 punktas – sunkumo rodiklis 60,75, t. y. punktas lengvokas. Skiriamoji geba – 43,33, t. y. labai gera.

Teisingas atsakymas **N**, bet kandidatai į šią poziciją rinkosi visus sakinius, net pavyzdį. Patraukliausias trukdys pasirodė **C** sakiny – jį įrašė 7,25 proc. Ir vėl reikia kalbėti apie tai, kad kai kurie kandidatai neįvertino:

- veiksmo laiko: *dabar* ar *visada*, ir į *visada* kontekstą įrašė sakinį veiksmo, kuris vyksta *dabar*;
- veikėjų: 12 punkto įrašymo kontekste, tiek dešiniajame, tiek kairiajame, jau kalbama ne apie Bėrąją, o apie Raudį, jo atliekamus veiksmus, todėl įrašomas sakiny gali būti susijęs tik su šiuo veikėju.

13 punktas – sunkumo rodiklis – 38,25; skiriamoji geba 31,67.

Teisingas atsakymas **C**, tačiau kandidatai pasirinko visus, išskyrus pavyzdį **A** ir **D** sakinį. Patraukliausias trukdys buvo **K** sakiny (16,50 proc. pasirinkusiųjų). Kyla mintis, kad tokį sprendimą priėmę kandidatai neturi pakankamai žinių apie teksto struktūros dėsnius, apie tai, kaip gali būti pradėta pastraipa ir pan. **K** sakinio įrašymas 5 (13) pozicijoje nesukuria pastraipos prasminės vienovės.

14 punktas – sunkumo rodiklis – 45,25, skiriamoji geba – 30,00.

Teisingas atsakymas **P**, tačiau kandidatai nors kartą pasirinko visus sakinius, išskyrus pavyzdį. Patraukliausias trukdys – **I** sakiny (24,25 proc. pasirinkusiųjų). Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad **I** sakiny taip pat galėtų tikti šioje pozicijoje, tačiau atidžiau pažvelgę į kontekstą šį sakinį pasirinkę kandidatai būtų supratus, kad jei vienas veikėjas juda, o kitas stovi, tai jų negali skirti ribota erdvė – *tik tvoros tarpas*, vadinasi, šio sakinio pasirinkimas yra klaidingas.

15 punktas – sunkumo rodiklis – 30,75, skiriamoji geba 45,00.

Teisingas atsakymas **H**, tačiau kandidatai rinkosi visus sakinius, išskyrus pavyzdį. Patraukliausi trukdžiai buvo du: **D** (12,25 proc. pasirinkusiųjų) ir **M** (10,50 proc. pasirinkusiųjų). Šių trukdžių populiarumą galima paaiškinti tik tuo, kad kandidatai stokoja gebėjimų negeba išvelgti ryšių tarp sakinių, nepakankamai gerai supranta žodžius kontekste. Aptariama įrašymo pozicija, atrodytų, buvo vienareikšmė: pradėta nauja pastraipa, kurios antrasis sakiny *Bružas užkėlė*. Jau žodis *užkėlė* turėjo būti pakankamas ženklas, skatinantis pasirinkti teisingą variantą *Kiemo vartai tebebuvo atviri*. Ir tolesnis sakiny galėjo būti tinkamo pasirinkimo ženklas: *Tada vienu žvilgsniu apmetė visą kiemą*. Turbūt nesupratę žodžio *užkėlė* reikšmės, kandidatai rinkosi **D** sakinį, kalbantį apie plytas. **M** sakinio pasirinkimo motyvus išvelgti labai sunku – su toliau einančiu sakiniu jis visai nesisieja.

16 punktas – sunkumo rodiklis 58,50, skiriamoji geba 46,67.

Teisingas atsakymas **L**, tačiau kandidatai rinkosi ir visus kitus sakinius, išskyrus pavyzdį. Patraukliausias trukdys – **D** sakiny (13,00 proc. pasirinkusiųjų). Toks pasirinkimas atrodo nemotyvuotas. Tai, kad kandidatai nepasirinko **L** sakinio, rodo, kad jie neįvertina laiko santykių. **L** sakinyje kalbama apie praeitį (*Tai buvo seniai...*), juo komentuojami ankstesni sakiniai, o po **L** einantis sakiny priešina dabartį (*Dabar tokio didelio akmens vienas į ratus neįkeltų*) su praeitimi, kalbama apie tai, kas buvo, gretinant su tuo, kas yra.

17 punktas – sunkumo rodiklis – 72,50, skiriamoji geba 34,17. Tai pats lengviausias šios užduoties punktas, dauguma kandidatų rado tinkamą atsakymą.

Teisingas atsakymas **B**, tačiau kandidatai rinkosi ir kitus sakinius, išskyrus **A**, **C**, **I**, **M**. Iš likusiųjų patraukliausias trukdys pasirodė **D** sakiny (13,25 proc. pasirinkusiųjų). Klydę ir **D** sakinį pasirinkę kandidatai nepakankamai įvertino pastraipos informaciją, nesuprato opozicijos *konkretu–abstraktu*. Ši pastraipa – tai abstraktūs pamąstymai apie žmogaus gyvenimą, jo prasmę. **D** sakiny (beje, jis ir buvo ne iš šio teksto) yra konkrečios informacijos apie konkretų laiką ir konkrečią vietą, daiktus pateikimas, todėl šioje įrašymo pozicijoje netinkamas.

18 punktas – sunkumo rodiklis 60,25, skiriamoji geba 40,00, t. y. šis punktas labai gerai atskyrė silpnuosius kandidatus nuo stipriųjų.

Teisingas atsakymas **F**, tačiau kandidatai rinkosi ir kitus sakinius, išskyrus pavyzdį **A** ir **P** sakinį. Patraukliausi trukdžiai – **B** (14,50 proc. pasirinkusiųjų) ir **D** (11,00 proc. pasirinkusiųjų). Sunku išvelgti motyvus, kodėl kandidatai rinkosi šiuos sakinius. Įrašymo pozicija, atrodytų, labai aiški: kairiajame kontekste pasakojama viena situacija, o dešiniajame pradedama kalba apie kitą, priešingą pirmajai. Vadinasi, įrašyti reikia sakinį, kuris pratęsia kalbėjimą

apie pirmąją situaciją. **F** sakinys tai ir padaro – jis apibendrina, pabaigia pirmąją situaciją, sudaro prielaidas pasakoti apie priešingus dalykus. Klydę kandidatai tokių ryšių tarp sakinių neįžvelgė.

19 punktas – sunkumo rodiklis 55,75, skiriamoji geba 40,83, kitaip tariant, punktas buvo ir normaliai sunkus, ir gerai atskyrė kandidatus.

Teisingas atsakymas **G**, tačiau kandidatams patrauklūs buvo visi sakiniai, išskyrus pavyzdį. Patraukliausias trukdys buvo **D** sakinys (17,50 proc. pasirinkusiųjų). Klydę ir **D** sakinį pasirinkę kandidatai neįvertino pastraipos informacijos, nesuprato, kad kalbama apie abstrakčius dalykus, rinkosi konkrečios informacijos sakinį, netinkantį pastraipos kontekste.

20 punktas – sunkumo rodiklis 29,00, skiriamoji geba 42,50. Tai vienas sunkiausių užduoties punktų. Stipriuosius ir silpnuosius kandidatus jis skyrė labai gerai.

Teisingas atsakymas **I**, tačiau, kaip ir visais kitais atvejais, kandidatai rinkosi ir kitus sakinius, išskyrus pavyzdį **A**. Patraukliausias trukdys – **E** (22,00 proc. pasirinkusiųjų). Iš tikrųjų šis sakinys 20 pozicijoje turbūt galėtų būti pateisinamas: *Atsitūpė darže, lyg ką ravėdama. Ir galvą žemai nulenkė tempdama. Tačiau ką ji ten galėjo ravėti temstant?* Gal kiek keistai atrodo būdo aplinkybė – kaip nulenkė galvą – *tempdama*. Bet meniniame tekste ko nebūna. Žinoma, vertinant teksto visumos požiūriu, **E** sakinys tinka 10 pozicijoje, ten žodis *tempti* yra vartojamas kaip žodžio *nešti* sinonimas. Toks įrašymas yra galbūt logiškesnis. Tačiau užduoties rengėjams reikėtų vengti tokių dviprasmiškų pozicijų, atidžiau parinkti įrašymo vietas ir sakinius.

Apibendrinant 2 užduoties analizę, galima pasakyti, kad užduotis buvo parengta gerai. Bendras užduoties sunkumas yra normalus, išskyrus du punktus, kurie sunkoki ir vieną – per lengvą. Užduoties skiriamoji geba yra labai gera.

Vykusiai parinktas trukdys – **D** sakinys, kuris buvo ne iš šio teksto: jį kandidatai pasirinko net penkiose pozicijose. Kita vertus, iš analizės matyti, kad į visas įrašymo pozicijas kandidatai rinkosi visus pateiktus sakinius. Susidaro įspūdis, kad neretai jie tiesiog atlieka užduotį bet kaip surašydami raides, kad tik užpildytų atsakymų lentelę, nes dažnai sunku rasti nors menkiausią loginį pasirinkimo pamatą.

Atsakymų analizė parodė, kad dalis kandidatų neturi pakankamai gerų gebėjimų suprasti teksto struktūrą ir prasminius ryšius tarp teksto dalių, suvokti tekstą kaip visumą. Akivaizdu, kad nėra tinkamai įvertinami veiksmų seka, erdvės, laiko prasminiai ryšiai, abstraktaus – konkretaus santykis tekste. K Nemažai daliai kandidatų trūksta ir žinių, kaip gali būti konstruojama pastraipa. Be to, kai kurie kandidatai yra labai neatidūs, nes sakinį – pavyzdį renka kaip tinkamą įrašymo variantą.

Užduoties rengėjams vertėtų:

- nepalikti tokių punktų, kaip 20, į kurių gali būti įrašytas sakinys, teksto visumos požiūriu geriau tinkantis kitoje pozicijoje;
- netikrinti labai subtilių teksto niuansų (žr. 11 punktą), dėl ko gerokai didesnis procentas kandidatų renka netinkamą, o ne teisingą atsakymą.

Išvados

2004 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino skaitomo teksto supratimo testas gerai atliko savo funkciją – tinkamai tikrino kandidatų gebėjimus ir strategijų taikymą.

Buvo priimtas teisingas sprendimas atsisakyti uždarojo tipo užduočių teksto esmės, detalių, poteksčių ir pan. supratimo tikrinimui. Atvirojo tipo užduotis geriau matuoja kandidatų gebėjimus.

Uždarojo tipo užduotis, tikrinanti teksto struktūros, prasminių ryšių tarp sakinių supratimą ir pan., taip pat tinkamai matuoja kandidatų gebėjimus. Kita vertus, kyla mintis, kad, užtrukę laisvai atsakinėdami į klausimus, antrojeje užduotyje kandidatai neretai atsakymų raides surašo atsitiktine tvarka. Žinoma, turbūt taip galėtų elgtis tik silpniau kalbą mokantieji, nes teisingų atsakymų taip pat nestinga. Kitaip tariant, būtų pravartu atlikti tyrimą, kuris įvertintų kandidatų rezultatus ir tokiu požiūriu.

Užduočių analizė akivaizdžiai atskleidė kandidatų gebėjimų spragas, pvz., perfrazuoti, daryti išvadas, nuo apibendrinimo grįžti prie detalės, pasakyti pagrindinę teksto mintį, sieti sakinius priežasties, laiko, erdvės ir pan. santykiais, konstruoti pastraipą ir t. t. Taigi mokytojai turėtų atkreipti dėmesį į šiuos dalykus ir pakoreguoti mokymo procesą, kad mokiniai susiformuotų tinkamus skaitomo teksto supratimo gebėjimus.

RAŠYMO GEBĖJIMŲ KOKYBINĖ ANALIZĖ

Rašymo testas yra 2004 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino dalis. Jo turinį apibrėžia 2004 ir 2005 metų *brandos egzaminų programa* (2003). Rašymo testu tikrinti kandidatų gebėjimai kurti nurodyto tipo tekstus, taikyti rašymo ir kompensavimo strategijas, tinkamai pasirinkti kalbos priemones pagal kalbos vartojimo sritį, taikyti leksikos, rašybos, skyrybos žinias, perteikti monologinę ir dialoginę kalbą. Išvardytieji gebėjimai buvo tikrinami ir 2003 metais.

2003 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino rašymo testą sudarė *viena užduotis*. Jai atlikti buvo skirta 70 min. Tai buvo atvirojo tipo užduotis su įvestimi, paremta perskaitytu literatūros kūriniu. Kūrinys kandidato aptariamas samprotaujant įvestyje iškeltais klausimais. Iš kandidato nereikalauta atsimentinti nereikšmingų

detalių, smulkiai analizuoti visą tekstą, tačiau tikėtasi, kad svarstymai bus pagrįsti kūrinio realijomis. Taigi kandidatas, remdamasis savo sociokultūrine patirtimi, turėjo sukurti samprotaujamo pobūdžio tekstą, jame atsakyti į tris įvesties klausimus. Tokio paties tipo užduotį kandidatas turėjo atlikti ir 2004 m.

2003 ir 2004 m. valstybinio brandos egzamino rašymo užduotimi *tikrinta*, kaip kandidatas geba:

- pasirinkti tinkamą minčių dėliojimo tipą;
- rašyti nurodytos apimties tekstą;
- argumentuotai atsakyti į probleminį klausimą;
- samprotauti pagal pasirinktą teiginį;
- atsiminti literatūrinės žinias (anksčiau skaitytą grožinės literatūros kūrinį ir jo kontekstą);
- suprasti skaitytą grožinį tekstą ir pasinaudoti juo;
- vertinti grožinio kūrinio problemas;
- apibūdinti veikėjų charakterius, juos priešinti, palyginti;
- suprasti ir atskleisti kūrinio visumą;
- apibendrinti savo patirtį ir ją perteikti;
- išdėstyti savo nuomonę ir vertinimus;
- vartoti tinkamus komunikacinių intencijų raiškos būdus apibrėžtoje situacijoje;
- taikyti tinkamus abstrakčių sąvokų raiškos būdus apibrėžtoje situacijoje;
- logiškai skaidyti tekstą į pastraipas;
- parinkti tinkamą stilių, žodyną;
- parinkti tinkamas gramatines formas, konstrukcijas;
- taikyti įvairias kompensavimo strategijas;
- taikyti rašybos ir skyrybos taisykles.

Apibendrinant galima teigti, kad rašymo užduotimi tikrinami intelektualiniai ir specialieji gebėjimai kurti reikiamos apimties ir struktūros samprotaujamo pobūdžio tekstą, atsižvelgiant į situaciją, adresatą, komunikacinį tikslą bei asmeninę patirtį, taikant stilistines, leksines raiškos priemones, gramatikos, skrybės ir rašybos žinias.

2003 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino rašytinio teksto kūrimo užduotis parodė, kad kandidatai geba kurti rašytinius tekstus. Užduoties skiriamoji geba buvo gera – 41 proc., tai pakankamai gerai diferencijavo kandidatus pagal jų gebėjimus, tačiau užduoties svoris egzamine sudarė tik 33 proc. Be to, buvo nustatyta, kad tikintis išplėtotų ir pagrįstų atsakymų į įvesties klausimus, kuriame teksto apimtis turėtų būti didesnė. Taigi siekiant tinkamai diferencijuoti kandidatus šia užduotimi, 2004 m. rašymo užduoties tipas nebuvo pakeistas, bet padidinta kuriame teksto apimtis: 2003 m. buvo kuriamas 180-200 žodžių tekstas, o 2004 m. – jau 250-300 žodžių. Dėl to ir laiko jai atlikti brandos egzamine buvo skirta daugiau – 100 min., o pati užduotis sudarė 50 proc. egzamino taškų.

2003 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino metu kandidatams buvo suteikta galimybė atliekant rašymo testą pasirinkti vieną iš dviejų įvesčių. Abi įvestys buvo panašios apimties. 2004 m. kandidatas taip pat galėjo rinktis iš dviejų, A ir B, įvesčių. Jų apimtys atitinkamai buvo 54 ir 66 žodžiai. Taigi ir 2003 m., ir 2004 m. rašymo testo įvestys neviršijo *programose* nurodytos apimties: „Pateikiama apie 100 žodžių įvestis“ (Brandos egzaminų programa, 2002, 21); „Įvesties apimtis gali būti iki 250 žodžių.“ (Brandos egzaminų programa, 2003, 38), t.y. jos buvo daug mažesnės negu nurodytas maksimalus žodžių skaičius. Didelių įvesčių buvo atsisakyta atsižvelgiant į ankstesnių metų egzaminų laikymo patirtį, kai mokiniai įvestis perrašydavo į savo darbą.

2004 m. valstybinio brandos egzamino rašymo testo rezultatų statistinė analizė rodo, kad jo sunkumas tinkamas – 43,73 proc., o skiriamoji geba labai gera – sudaro 42,30 proc.

Užduoties charakteristika

Kandidato prašoma atlikti vieną iš dviejų užduoties variantų – sukurti 250–300 žodžių apimties tekstą pagal duotą įvestį. Kandidatai galėjo pasirinkti vieną temą: *Trapus vaiko pasaulis* arba *Dvasingumo ir daiktiškumo dvikova*. Įvestyje pateiktas rašinio pavadinimas ir trys klausimai, kurie formuoja samprotavimų kryptį.

2004 m., kaip ir 2003 m., rašymo užduotyje buvo pateikta žodinė įvestis, glaudžiai susijusi su lietuvių literatūros grožiniais kūriniais. 2003 m. samprotavimo atspirtimi buvo pasirinktas XX a. pradžios klasiko J. Biliūno apsakymas „Ubagas“ ir iškilaus XX a. antrosios pusės lietuvių rašytojo Juozo Grušo drama „Meilė, džiazas ir velnias“. 2004 m. vienas rašymo užduoties variantas paremtas XX a. pradžios klasikės Šatrijos Raganos apsakymo „Irkos tragedija“ idėjomis. Antrajam variantui pasirinktas šiuolaikinio lietuvių prozininko Sauliaus Šaltenio apsakymas „Amžinai žaliuojantis klevas“.

Šatrijos Raganos apsakymas „Irkos tragedija“ pasakoja apie vaiko pasaulį. S. Šaltenio apsakymas „Amžinai žaliuojantis klevas“ vaizduoja paauglės gyvenimą.

Šių autorių ir kūrinių pasirinkimas vertintinas kaip tinkamas dėl kelių priežasčių:

1. Aktuali minėtų kūrinių problematika. Probleminiai klausimai formuluojami taip, kad šiuolaikinis mokinys galėtų susitapatinti su veikėjais ir atsakydamas pasiremti savąja patirtimi.
2. Aprėpiama ne tik šiuolaikinė literatūra, bet ir XX a. pradžia, taigi mokiniui suteikiama galimybė vertinti lietuvių literatūros klasiką.
3. Apsakymai „Irkos tragedija“ ir „Amžinai žaliuojantis klevas“ yra pakankamos apimties, kad būtų galima samprotauti duotais klausimais ir rasti kūriniuose tam tikrus argumentus savo samprotavimams.
4. Abu kūriniai ugdo mokinius kaip asmenybes, formuoja jų pasaulėžiūrą.
5. Minėtų kūrinių temos ir problemos atitinka rašančiojo brandos tarpsnį.
6. Tinkamas ir dviejų variantų pateikimas – kandidatas gali pasirinkti sau artimesnę temą. Taigi atsižvelgta į skirtingus rašančiųjų interesus.

2004 m. atlikdamas lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino užduotį mokinys turėjo reikšti nuomonę, svarstyti temomis „Dvasingumo ir daiktiškumo dvikova“ arba „Trapus vaiko pasaulis“. Temos ir problemos buvo suformuluotos atsižvelgiant į rašančiojo sociokultūrinę kompetenciją, tokio amžiaus žmogui kylančius klausimus pagal dvi *Brandos egzaminų programoje* nurodytas temas: „Jaunimo gyvenimas“ ir „Lietuva. Lietuvos gamta. Žmogus ir aplinka“ (2003, 24). 2003 m. egzamine mokinys taip pat samprotavo bendražmogiškoms temomis. Taigi 2003 m. ir 2004 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino rašymo užduotis egzaminus vertinant teminiu ir probleminiu aspektais, galima teigti, kad rašymo užduotys yra lygiavertės.

Užduoties tipas

Kaip buvo minėta, teksto rašymui buvo parengta atvirojo tipo užduotis: laisvasis rašymas atsakant į užduotyje iškeltus klausimus. Iš viso įvestyje pateikiami trys klausimai. Jie tikrina teksto esmės supratimą, priešastinių ryšių suvokimą ir gebėjimą charakterizuoti, nuomonės raišką, potekstės supratimą. Paskutinis klausimas leidžia kandidatui susieti kūrinio veikėjo situaciją su savo aplinka ir palyginti:

A „Pasamprotaukite, ar trapus XXI a. vaikų pasaulis; kodėl taip manote?“

B „Pasamprotaukite, kas šių dienų žmogui svarbiau: dvasingumas ar materialioji gerovė; kodėl taip manote?“

Rašinyje atsakydamas į tris klausimus, kandidatas turėjo samprotauti kiekvienu klausimu kaip atskiru potemiu ir tai formavo mažiausiai trijų pastraipų dėstymo dalies struktūrą. Įžangą ir pabaigą rašantysis kūrė atsižvelgdamas į duotą temą, paklusdamas savo kuriamo teksto vidinei sąrangai.

Vertinimas

2004 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino rašymo užduotis vertinta 50 taškų. 2003 m. analogiška užduotis vertinta 25 taškais, tai sudarė 33 proc. egzamino, taigi 2004 m. užduoties vertė viso egzamino atžvilgiu padidėjo 17 procentų ir sudarė 50 proc.

Vertinimas buvo paremtas penkiais kriterijais: turinio, teksto vientisumo, struktūros; gramatikos (sintaksės ir morfologijos); žodyno, stiliaus; rašybos ir skyrybos. Kandidatas galėjo surinkti nuo 0 iki 10 taškų už kiekvieną rašinio aspektą. Po 10 taškų pagal kiekvieną kriterijų buvo skiriama už puikų, pavyzdinį darbą, po 9 taškus – už labai gerą darbą. Geras arba gana geras darbas buvo vertinamas atitinkamai 8 ir 7, o patenkinamas ir pakankamas – atitinkamai 6 ir 5. 4 ir 3 taškai buvo rašomi už rimtų trūkumų arba daug trūkumų turintį darbą, o 2 ir 1 už prastą darbą. Kriterijų neatitinkantis darbas buvo vertinamas 0 taškų. Mažiau taškų buvo skiriama už trumpesnę negu nurodyta rašinių, pvz., kai iki minimalios ribos trūkdavo 20 žodžių, iš bendros taškų sumos buvo atimamas 1 taškas. Turinio vertinimas 0 taškų lėmė viso darbo vertinimą nuliu.

Kadangi 2003 m. vertintojams ypatingai sunku buvo objektyviai įvertinti turinį pagal penkių taškų sistemą, šiais metais pasirinkta 10 taškų sistema turėjo tiksliai apibrėžtus šešis vertinimo taškus (0, 2, 4, 6, 8, 10) ir keturis tarpinius (1, 3, 5, 7, 9). Nedideliu turinio trūkumu buvo laikomas atvejis, kai, pvz., rašinio autorius prozininką pavadino poetu, tai nulėmė vertinimą ne 10, bet 9 taškais.

Kiti vertinimo kriterijai, lyginant su 2003 m., pakito nežymiai. Vertinant struktūrą, 0 buvo rašomas už 9 ir daugiau klaidų, o 2003 m. – už 10 ir daugiau klaidų. Tačiau 2004 m. vidutiniuose ir silpnuose darbuose leista padaryti daugiau gramatikos, žodyno ir stiliaus, rašybos ir skyrybos klaidų.

Galimi taškai

Už rašymo testą kandidatai galėjo surinkti 50 taškų – pusę viso egzamino taškų. Tai žymiai daugiau negu 2003 m. brandos egzamine. Viena vertus, ši pasikeitimą lėmė tai, kad mokiniai kasmet vis geriau atlieka kalbos vartojimo užduotis, bet dar nemoka turimų žinių pritaikyti teksto kūrimui – tai rodo produkcinė rašymo užduotis. Kita vertus, pokyčiai atsirado dėl rašymo užduoties specifikos: samprotavimo plėtojimui reikėjo ilgesnio rašinio. Be to, ši užduotis 2003 m. gana gerai diferencijavo kandidatus, todėl buvo patraukli ir 2004 m. rengėjams.

Pagal kiekvieną kriterijų kandidatas galėjo surinkti po 10 taškų, tačiau, kaip buvo minėta, gavus už turinį 0 taškų, visas rašinys buvo vertinamas taip pat nuliu. Taigi turinio kriterijus buvo laikomas svarbiausiu.

Užduoties rezultatai

Rašymo testo statistinė analizė rodo, kad rašymo užduotis kandidatams buvo tinkama, t. y. nei per daug lengva, nei per daug sunki – jos sunkumo rodiklis 43,73 proc. Užduoties skiriamoji geba – 42,30 proc. Vadinasi, užduotis silpnuosius ir stipriuosius mokinius skyrė puikiai.

A ar B užduoties variantus kandidatai pasirinko nevienodai: daugiausia mokinių rinkosi temą „Trapus vaiko pasaulis“ pagal Šatrijos Raganos apsakymą „Irkos tragedija“ – 72,75 proc. Tema „Dvasingumo ir daiktiškumo dvikova“ pagal S. Šaltenio apsakymą „Amžinai žaliuojantis klevas“ rašė kiek mažiau nei trečdalis kandidatų. Tokį pasirinkimą, matyt, lėmė tai, kad mokymo procese dominuoja klasika, be to, nėra kritinės literatūros apie šiuolaikinę lietuvių literatūrą – mokytojams ir mokiniams trūksta atspirties vertinant modernius tekstus. Svarbu ir tai, kad mokiniams pasirodė artimos Šatrijos Raganos kūrinio problemos, vaikiškos vienatvės tema.

Toliau bus aptariamos turinio, struktūros, teksto vientisumo, gramatikos, žodyno ir stiliaus, rašybos ir skyrybos klaidų kriterijai.

Rašymo gebėjimų analizė rodo, kad mokiniai geba kurti nurodytos apimties tekstą, daugelis geba parinkti tinkamą minčių dėliojimo tipą, atsiminti literatūrines žinias, apibendrinti savo patirtį ir ją perteikti, išdėstyti savo nuomonę, vertinti grožinio kūrinio problemas, skaidyti tekstą pastraipomis, parinkti tinkamas raiškos priemones. Tačiau klaidos rodo, kad kai kurie gebėjimai yra menki ir juos būtina lavinti.

Turinio kriterijus. Daugiausia kandidatų darbų pagal šį kriterijų buvo vertinama 3–8 taškais. Ši situacija skiriasi nuo 2003 m., kai daugelis darbų buvo įvertinti silpnai. Išsamiai ir originaliai atskleista tema pripažinta 0,50 proc. darbų, o netinkamais turinio atžvilgiu – 0,25 proc. darbų. Turinio reikalavimai mokiniams yra tinkamai

sunkūs: sunkumas 50,63 proc. Skiriamoji geba beveik sutampa su visos rašymo užduoties skiriamąja geba – 37,25 proc.

Tipiškos turinio klaidos buvo kelių rūšių.

– Kandidatai gebėjo atsiminti literatūrines žinias, bet nesugebėjo atskleisti turinio aspektų: mokiniai stengėsi atsakyti į įvesties klausimus, tačiau atsakymą suprato kaip turinio perpasakojimą. Matyti, kad kai kuriems kandidatams trūksta gebėjimo suprasti grožinį tekstą, samprotauti apie grožinio kūrinio problemas, apibūdinti veikėjų charakterius.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<p><i>Apsakymo pagrindinė herojė yra Irka. Ji kiaurą dieną bėgioja po mišką viena. Jai nėra su kuo žaisti. Visą dieną Irka laukia savo mamos. Laukia, kol mama sugrįš vakare ir galbūt pažais su ja. Irka labai myli savo mamą. Bet mama yra visuomet užsiėmusi, ir todėl kiekvieną dieną praleidžia mieste, o ne namie.</i></p> <p><i>Irka slapčia susiruošė pas tėvą, kuris ją visada mylėjo ir ja rūpinosi. Ji susidėjo kai kuriuos savo daiktus, pasiėmė šunį ir įlipo į traukinį. Ten sutiko moterį, kuri jai padėjo nuvažiuoti pas tėvą. Įėjusi į kabinetą pamatė kažkokią moterį, kuri pradėjo šaukti ant jos ir pasakė: „Kam tu čia atvažiavai?“. Šiuo momentu mergaitė ir pasijuto įstumta į „gilią duobę“.</i></p>	<p>Šioje pastraipoje atsakoma į pirmąjį įvesties klausimą: „papasakokite, apie ką nuolat svajoja apsakymo veikėja Irka; kas mergaitei yra svarbiausia“. Matyti, kad mokinys netiksliai perpasakoja turinį ir nesudeda tinkamų akcentų, kas mergaitei yra svarbiausia.</p> <p>Atsakant, kodėl apsakymo pabaigoje Irką apima „jausmas, kad kažkas įstūmė į gilią duobę, kurioje tamsu ir baisu“, kuriamas pasakojimas, ne svarstymas.</p>

Aptartieji pavyzdžiai rodo, kad kai kurie kandidatai neskiria pasakojimo nuo svarstymo, menkai geba kurti skirtingo tipo tekstų, taigi jiems trūksta gebėjimo pasirinkti tinkamą minčių dėliojimo tipą.

– Daugelyje rašinių atsakymai ne visada motyvuoti, dažnai atsakoma paviršutiniškai: atsakymas nutrūksta ten, kur turėtų prasidėti argumentai – peršokama prie kitos minties. Šios klaidos rodo, kad kai kurie kandidatai neturi tvirtų gebėjimų išdėstyti savo nuomonę ir vertinimus, argumentuotai atsakyti į probleminį klausimą.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<p><i>Mergaitė su tėčiu labai mylėjo šį klevą, jis jiems buvo labai svarbus. Tačiau nuomininkas norėjo apnuodyti ir nukirsti šį klevą, bet mergaitė su tėvu kovojo už jį.</i></p> <p><i>Medis jau visai išdžiūvęs, bet mergaitei ir tėvui jis brangus, nes tai jų gražiausi prisiminimai, jis suriša juos amžinai meile ir vienybe.</i></p>	<p>Rašinyje nenurodoma, kodėl gi klevas mergaitei ir jos tėvui buvo svarbus, nepaaiškinama ir kovos už klevą priežastys. Be to, parinktos netinkamos jungiamosios priemonės (jos aptariamoms priemonėms prieš struktūros kriterijaus aptarimą).</p> <p>Čia pateiktas tinkamo apibendrinto argumentavimo pavyzdys, kai kandidatas demonstruoja brandą, gebėjimą taikliai nusakyti situaciją ir ją apibendrinti.</p>

– Daugelis kandidatų stengėsi parašyti rašinio įžangą ir pabaigą, kurti tinkamo tipo rašinį, jį skaidyti į pastraipas, tačiau ne visų šios pastraipos yra tikslios, rišlios, glaudžiai susijusios su tuo, kas rašoma dėstyje. Kai kurie kandidatai, atsakę į trečią klausimą, nusprendė tuo atsakymu jau pabaigę visą darbą. Tačiau pabaigoje privaloma ne apskritai samprotauti, bet apibendrinti parašytą tekstą – pabaigti taip, kad skaitytojas nepagalvotų: „čia kažko trūksta?“; „aš kažko nepastebėjau ar nesupratau?“. Tokio tipo klaidos buvo laikomos turinio ir struktūros klaidomis. Taigi šios klaidos rodo, kad mokytojai turėtų atkreipti dėmesį į gebėjimų apibendrinti, bendrai pristatyti temą ugdymą.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<p><i>Šiandien rašydama rašinį turiu pabandyti pasinerti į vaiko pasaulį ir atskleisti visas ten glūdinčias fantazijas ir paslaptis.</i></p> <p><i>[...] Vieni tėvai atsisako vaikų dėl baimės, kiti dėl gėdos, o kiti kažin dar dėl ko. Rezultatas – daugybė nelaimingų ateičių.</i></p> <p><i>[...] Manau, kad šiais laikais labai dažnai pasitaiko tokių pat atvejų. Dažnai tėvai yra labai užsiėmę ir skiria per mažai laiko savo atžaloms.</i></p>	<p>Tai vieno rašinio pradžios pastraipa ir du baigiamieji sakiniai. Kandidatė pateikė įžangos pradžią, bet neparašė visos įžangos. Pabaigoje nuo pirmojo sakinio nuklydo labai toli, taigi kyla abejonų, ar tai išbaigtas rašinys. Be to, šie baigiamieji sakiniai yra tik įvadas į apibendrinimą. Taigi rašinio autorė tinkamai neišplėtojo pradžios ir pabaigos pastraipų.</p> <p>Taip pasibaigęs rašinys neturi išvadinės minties, apibendrinimo.</p>

– Pasitaikė vienas kitas darbas, kurio autorius lietuvių literatūros kritiko kūrinio interpretaciją perėmė be jokių išlygų ir sąlyginius dalykus pateikė kaip tikrus kūrinio elementus, kritiko nuomonę sutapatindamas su pačiu tekstu, nejausdamas, kur pasibaigia kritiko vertinimas ir prasideda kūrinio siužetas. Be to, užmirštama, kad remiantis literatūros tyrinėtojų mintimis, būtinos nuorodos, būtini įterpiniai, nurodantys minčių šaltinius, pvz.: *anot V. Kubiliaus, A. Zalatoriaus nuomone*. Taigi turėtų būti vystomi kandidatų gebėjimai suprasti ir atskleisti kūrinio visumą, vertinti grožinį tekstą ir pasinaudoti kritikų vertinimais, suprasti kūrinio realybės ir interpretacijos ribas.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<p><i>Tėvas nereikalingas valdžiai, nes kovoja už nepriklausomybę, už geresnį gyvenimą, tai reiškia, kad jis turi tą sielą, jog nori padėti visiems, ne sau.</i></p>	<p>Rašinyje netikėtai pradedama kalbėti apie sovietinę valdžią, ji aprašoma kaip S. Šaltenio apsakymo siužeto dalis, nors rašytojas tiesiogiai apie tai niekur nekalba.</p>

– Pasitaikė kandidatų, kurie iškraipė faktus apie autorius, kūrinio veikėjus, jų santykius, veiksmo vietą ir pan. Šios klaidos rodo, kad arba kai kurie kandidatai nesugeba atsiminti literatūrinių žinių, arba redaguoti savo darbo ir redaguodami ištaisyti klaidas.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<p><i>Anot Š. Raganos, jausmai yra labai svarbu.</i></p>	<p>Rašantysis neleistinai sutrumpina slapyvardžio dalį – nežino, kad tai slapyvardis, o ne vardas.</p>
<p><i>Irka gyvena dideliame bute.</i></p>	<p>Čia netiksliai nurodyta Irkos gyvenamoji vieta, galbūt supainiota tėvo ir Irkos gyvenamoji vieta.</p>
<p><i>Mamytė nori atkreipti Gurskio dėmesį.</i></p>	<p>Netiksliai suvokta situacija: iš kūrinio aišku, kad dėmesys jau seniai atkreiptas, mamos ir Gurskio santykiai labai artimi.</p>
<p><i>Tėvas valgydamas ant nosinaitės pasideda agurkėlių ir dar svogūno pasipjausto.</i></p>	<p>Čia tekstas „praturtintas“ detalėmis iš asmeninės patirties, tačiau jos iškreipia kūrinio realybę.</p>

Kai kuriuose rašiniuose kandidatai atsiskleidė kaip brandžios ir savitai mąstančios asmenybės. Vieni demonstravo puikų literatūrinio konteksto išmanymą, kiti rodė gebėjimus parinkti originalų ir tinkamą stilių. Be abejo, originalumą buvo stengiamasi įvertinti maksimaliais taškais.

Atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<p><i>Apie nelaimingus vaikus ypač daug rašyta XX amžiuje. Jų gausu Petkevičaitės-Bitės, Lazdynų Pelėdos, Šatrijos Raganos kūryboje. Šatrijos Raganai, mokytojai ir auklėtojai, ši tema, be abejo, buvo ypač svarbi.[...]</i></p> <p><i>Šiuolaikiniame pasaulyje visą laiką vyksta kovos. Kovos dėl žemės, gėrybių, pinigų. Svarbiausia ir žiauriausia</i></p>	<p>Pradžios pastraipoje atsiskleidžia literatūrinis išprusimas, gebėjimas pritaikyti keliamą problemą Šatrijos Raganos kartos rašytojoms. Be to, čia parodoma, kad žinoma ir Šatrijos Raganos biografija.</p> <p>Čia mokinys iškėlęs pagrindinę temos problemą kaip visuotinę, išvelgė kelis problemos aspektus. Žmogaus</p>

Atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<p><i>yra dvasingumo ir daiktiškumo dvikova. Žmogus atsiduria tarp dviejų krantų. Ką gi pasirinkti: vidinę gerovę ar išorinę, materialią? Su šia problema susidūrė S. Šaltenio apsakymo „Amžinai žaliuojantis klevas“ mergaitė.</i></p> <p><i>Laikai keičiasi, tačiau vaikų pasaulis lieka toks pat trapus. XXI amžiuje svarbiausi tebėra tėvų ir vaikų santykiai. Sunkiai dirbantys žmonės vis mažiau laiko skiria vaikams, todėl tarpusavio ryšys vis silpnėja. Kompensuoti meilės trūkumo negali nei žaislai, nei pinigai. Nemanau, jog trapų vaikų pasaulį gali sugriauti taip kritikuojami kraupūs vaizdai per televiziją, tačiau jį, deja, gali sunaikinti artimiausi žmonės.</i></p>	<p>pasirinkimo situaciją originaliai apibūdino kaip stovėjimą „tarp dviejų krantų“. Ir taip samprotaudamas sėkmingai atėjo iki literatūrinio teksto.</p> <p>Taip vienas kandidatas atsakė į klausimą, kuris ragino pasvarstyti apie dabartį. Mokinys nuo kūrinio perėjo prie šių dienų ir tiksliai suformulavo savo nuomonę bei ją supriešino su žiniasklaidoje pateikiama nuomone. Pastraipos pabaigoje išsakė savo nuomonę, kas gali sugriauti vaiko pasaulį.</p>

Išanalizavus rašinių turinį susidaro įspūdis, kad gana daug kandidatų geba atsakinėti į probleminius klausimus, pateiktus įvestyje, geba kurti samprotaujamo pobūdžio tekstą ir svarstymus pagrįsti literatūros kūriniais bei savo patirtimi. Tačiau pasitaikė ir tokių darbų, iš kurių matyti, jog literatūros kūriniai perskaitomi neatidžiai. Kartais įvesties klausimai nepadedą pamatyti daugiau negu vieną problemą, dėl to kandidatai negali parodyti gebėjimo matyti kūrinio problemų visumą. Kai kurie kandidatai geba pasakoti turinį, bet nesugeba samprotauti. Matyti ir tai, kad vis dar yra kandidatų, kurie neturi gebėjimų parinkti tinkamo minčių dėliojimo tipo, argumentuotai atsakyti į probleminį klausimą, samprotauti pagal pasirinktą teiginį, atsiminti literatūrinės žinias, vertinti grožinio kūrinio problemas, apibūdinti veikėjus, atskleisti kūrinio visumą. Taigi mokytojai ir mokiniai turėtų į tai atsižvelgti pamokose, ugdyti šiuos gebėjimus, o be to, atkreipti dėmesį į redagavimą, nes redagavimo etape daugelis rašinio klaidų galėtų būti ištaisyta. Užduoties rengėjai ateityje galbūt turėtų patikslinti klausimus, stengdamiesi, kad klausimai būtų aiškūs ir nukreiptų kandidatų žvilgsnį į daugiau negu vieną kūrinio aspektą.

Struktūros, teksto vientisumo kriterijus. Statistinė analizė rodo, kad daugelis kandidatų geba motyvuotai skaidyti kuriamą tekstą į pastraipas, kurti rišlų samprotavimą, pasinaudoti įvairiomis jungimo priemonėmis, o 2 proc. mokinių struktūra buvo įvertinta puikiai. Kita vertus, lyginant su turinio vertinimu, nemažai mokinių (6,25 proc.) už struktūrą gavo 0.

2004 m. rašinio vertinimą lyginant su praėjusių metų lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino rašymo testo vertinimu, tarp šiais metais užfiksuotų struktūros klaidų mažiausia buvo nemotyvuotų pastraipų. Pastraipomis tekstai skaidomi gana sėkmingai, tačiau pasitaiko neišplėtotų išangos pastraipų arba pernelyg išplėtotų išangų ar dėstymo dalių, kai autorius jau nebesuvaldo savo minties ir vienoje pastraipoje bando pasakyti daug skirtingų dalykų.

Kaip buvo minėta, problemų kėlė rašinio apibendrinimas. Gana platus trečiasis klausimas klaidino, nes kandidatai, atrodo, manydavo, kad atsakinėjant į jį jau turėtų būti rašoma pabaiga. Matyt, mokiniams dar sunku abstrakčiai samprotauti, jie nelabai aiškiai mato, kas yra visuma, o kas – tik visumos dalis, kas yra bendrybė, o kas – atskirtybė.

Smulkesnių struktūros klaidų buvo pakankamai daug, jos dažniausiai ir lėmė prastesnį vertinimą. Sakinių lygmeniu dažniausiai, kaip ir praėjusių metų rašymo teste, netiksliai vartojami jungikliai. Pasitaikė ir jungiklių pertekliaus arba atvirkiškiai – jungiklių trūko. Be to, aptikta ir tiesiog nesutvarkytų sakinių: per ilgų arba nepabaigtų.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<p><i>Atrodo, kiekvienas norime būti šalia mamos, kai mums kažkas atsitinka negera, bet mergaitė iš apsakymo „Amžinai žaliuojantis klevas“ pasirinko tėvą. Priežastis labai paprasta. Na ir kas, kad mama turi visą namą, o tėvas tik vieną kambarį, nerūpi jai ir tai, kad tėvas girtuoklis. Svarbu, kad jos tėvelis „turi sielą“.</i></p> <p><i>Mergaitė teigia: „Mano tėvelis turi sielą“ ir aš visiškai su ja sutinku, todėl kad gyvenime jis vertina daug dalykų, vienas iš jų yra didelis klevas, augantis prie jų namo, bet yra žmonių, kuriems tas klevas – niekingas dalykas, tas žmogus yra nuomininkas, pas kurį pabėgo mergaitės motina.</i></p>	<p>Pastraipos pradžioje rišliai, tiksliai ir lanksčiai pereita nuo apibendrinimo prie kūrinio siužeto ir jo vertinimo.</p> <p>Tai netinkamos sakinio struktūros pavyzdys, kandidatas savo darbe nesugebėjo atskirti kelių minčių ir perteikti jų atskirais sakiniais.</p>

Struktūros klaidomis laikyti ir tie atvejai, kai rašinys neturėdavo jokio pavadinimo, tačiau tokių atvejų šiais metais pasitaikė labai mažai.

Apibendrinant galima pabrėžti, kad kandidatai geba skaidyti tekstą į pastraipas, tačiau turėtų būti ugdomi gebėjimai parinkti tinkamas siejimo priemonės. Mokytojai galėtų pamokyti mokinius ištaisyti tokio tipo klaidas rašinius redaguojant.

Gramatikos (morfologijos ir sintaksės) kriterijus. Gramatikos dalykai kandidatams dar kelia problemų. 0 taškų už gramatiką buvo skirta 13 proc. darbų – daugiausia pagal visus kriterijus.

Tik 1,25 proc. kandidatų visai nedarė gramatikos klaidų. Kiti daugiau ar mažiau klydo. Daugiausia tokių, kurie padarė nuo 2 iki 8 klaidų. Gana daug kandidatų nesugebėjo derinti linksnių galūnių, laikų, nemokėjo pasirinkti tinkamų gramatinių formų. Pasitaikė kandidatų, kurie nežinojo vienaskaitinių daiktavardžių ir nesėkmingai bandė iš jų padaryti daugiskaitą.

Kandidatai neretai klydo ir ten, kur reikėjo sintaksės žinių: jie nemokėjo pavartoti nuolaidos, sąlygos, tikslo, aplinkybės sakinių.

Taigi akivaizdu, kad rašydami tekstą kandidatai neretai užmiršta išmoktas taisykles, kurias gerai taiko kalbos vartojimo teste. Gramatikos klaidas ištaisyti mokiniai galėtų įprasti redaguodami savo tekstus – taigi reikia kryptingiau formuoti jų redagavimo gebėjimus.

Žodyno ir stiliaus kriterijus. Šio kriterijaus vertinimo geba vidutinė – 25,50 proc., taigi reikėtų siekti, kad pagal šį kriterijų būtų lengviau atskirti silpnesnius mokinius nuo stipresnių. 0,75 proc. kandidatų gavo maksimalų įvertinimą, o 6,50 proc. – minimalų. Nemažai – 21 proc. kandidatų už stilių ir žodyną gavo 4 taškus, 15,75 proc. – 3 taškus, 10 proc. – 2 taškus. Statistiniai duomenys rodo, kad kandidatai vidutiniškai išmano stiliaus ir žodyno dalykus, daro nemažai klaidų.

Žodyno netikslumas – tai ženklas, kad kandidatai nepakankamai skaito lietuviškai ir turbūt dėl to nemoka pasirinkti reikiamo žodžio, parašyti stilingo sakinio ir stiliaus atžvilgiu vientiso rašinio. Rašiniams būdingas tų pačių žodžių vartojimas, nerandama ar neieškoma įkyriai pasikartojančių žodžių sinonimų.

Mokinių atsakymų pavyzdžiai	Komentarai
<p><i>Kaip žinoma, šiais laikais daugeliui žmonių rūpi tik materialios vertybės, ir dažnai kai kurie žmonės, pasirinkdami sau draugus ar priešus, pirmiausia atkreipia dėmesį į žmogaus visuomeninę padėtį. Tačiau dar yra tokių žmonių, kuriems žmogaus dvasia svarbesnė už bet kokią daiktą.</i></p> <p><i>Mergaitės <u>interesas</u> – būti mylimai, būti katru su mamyte ir tėveliu.</i></p>	<p>Šioje pastraipoje nestilingai kartojamas žodis <i>žmogus</i>. Kandidatas nemoka parinkti leksinio sinonimo arba sinoniminės struktūros.</p> <p>Pavartotas šiam tekstui netinkamas žodis.</p>

Taigi žodyno ir stiliaus klaidos rodo, kad mokant reikėtų atkreipti dėmesį į stilius, skatinti mokinius tiksliai parinkti leksines raiškos priemones.

Rašybos ir skyrybos kriterijus. Lyginant su kitais kriterijais, pagal šį kriterijų daugiausia kandidatų surinko 0 taškų – net 37,75 proc. Tai rodiklis, pagal kurį kandidatai nėra tinkamai diferencijuojami. Kadangi kalbos

vartojimo teste, kur tikrinama rašyba ir skyryba, jie tiek klaidų nedaro, galima manyti, jog kandidatai nemoka redaguoti savo rašinio.

Klaidos labai įvairios. Matyti, kad kandidatams sunki yra trumpųjų ir ilgųjų balsių, *e, é* ir *ie, o* ir *uo* rašyba. Atrodo, kandidatams sunki skirti įterpinius: *be abejo, pavyzdžiui* ir kt., šalutinius sakinius.

Nemaža dalis kandidatų daro klaidų perrašydami įvestyje duotus žodžius – yra neatidūs žodžių rašybai, buvo padarytos rašybos ir skyrybos klaidos. Be to, kai kurie kandidatai nesugeba ar nespėja patikrinti savo darbo ir ištaisyti klaidas. Dalis kandidatų, kurių rašybos ir skyrybos gebėjimai gana silpni, neretai rašo ilgos apimties tekstus, didesnius negu nurodyta. Jeigu jie mokėtų savo darbą motyvuotai trumpinti ir redaguoti, dalies klaidų galėtų išvengti.

Išvados

Apibendrinant rašymo testo analizę, galima teigti, jog ši užduotis yra tinkamo sunkumo ir jos skiriamoji geba yra labai gera. Ji rodo, kad kandidatai turi gebėjimų parašyti samprotaujamo pobūdžio tekstą, pasiremti skaitytu kūriniu, bet jie silpnai taiko rašybos ir skyrybos, gramatikos žinias bei nesugeba taikyti kompensavimo strategijų rinkdamiesi leksines raiškos priemones. Šiuos silpnus gebėjimus mokytojai turėtų sustiprinti, taip pat pamokyti silpnesnius mokinius atskirti pasakojimą nuo samprotavimą, tinkamai pagrįsti savo nuomonę, bet svarbiausia – mokytojai turėtų formuoti gebėjimus redaguoti savo tekstus. Užduočių rengėjai tinkamai parengę užduotį, galėtų ateityje pasiūlyti įvairesnių temų rašiniui.

Rašymo testo pavyzdžiai (A ir B variantai) pateikiami prieduose (žr. p. 39, 40)

KALBOS VARTOJIMO GEBĖJIMŲ KOKYBINĖ ANALIZĖ

Kalbos vartojimo užduotimis komunikaciniai gebėjimai tikrinami netiesiogiai: tikrinamos kalbos žinios, mokėjimas padaryti reikiamą formą atsižvelgiant į kontekstą, – būtent tai, kas ir sudaro komunikacinių gebėjimų pagrindą.

2004 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino kalbos vartojimo testo dalies svartinė vertė yra 25 proc. viso testo (75 pirminiai taškai). Palyginti su 2003 m. kalbos vartojimo testu šiais metais tikrinamų punktų sumažėjo. 2003 m. už kalbos vartojimo testą daugiausia buvo galima surinkti 125 taškus, o 2004 m. – 75 taškus.

Kalbos vartojimo užduotimis buvo tikrinami gebėjimai:

- taisyklingai padaryti ir tikslingai pavartoti žodį kontekste,
- vartoti gramatines konstrukcijas,
- taikyti rašybos ir skyrybos taisykles.

Kalbos vartojimo dalis sudaryta iš 6 užduočių.

Pirmoji užduotis

2003 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino pirmoji užduotis buvo kitokia: uždaro tipo – rinkimosi iš trijų atsakymo variantų. Kadangi pasirodė, kad kandidatai turi pakankamai gebėjimų parinkti tinkamą žodį atsižvelgdami į kontekstą, jeigu užduotyje yra pateikiami pasirenkamieji variantai, o šios užduoties skiriamoji geba tebuvo 17, jos buvo atsisakyta.

2004 m. valstybinio brandos egzamino pirmoji kalbos vartojimo testo užduotis yra atviro tipo ir tikrina, kaip kandidatai geba taikyti pagrindinius žodžių darybos principus. Kandidatai iš pateikto pamatinio žodžio turėjo padaryti tinkamą žodį ir jį pavartoti kontekste. Statistinė analizė rodo, kad šią užduotį gerai atliko 46,32 proc. kandidatų, skiriamoji geba neblogo – 25,39, koreliacija – 0,7.

Atliekant užduotį vieniems kandidatams pritrūko vienokių, kitiems kitokių gebėjimų:

- 1) taikyti priesagas -esys ir -ėsis: *...jis pajuto užėinat **ilgėsi**; liūdėsi nustumti į šalį*;
- 2) daryti naują žodį, o ne formą:

a) iš bendraties daromas dalyvis, t. y. kita žodžio forma, o ne naujas žodis: *Pilnomis išsigandusiomis (išgąščio) akimis ji sekė...; Maloni patirta (patirties) pilnatvė po ano susitikimo prie upės jį keistai šildė...*;

b) užuot darius naują žodį, tepakeičiamas pamatinio žodžio linksnis: *...apsižvalgė lyg iš kokios juokų (juokingos) sakyklos; ...lingavo toliau per dulkantį paežerės durpes, durpę (durpyną); susiradęs baltą žydinčios dobilais (dobilienos)lopa, žmogus atsigulė;*

c) daroma linksnų bei skaičiaus vartojimo klaidų: *jis pajuto užėinant ilgėsiui (ilgesi); maloni patirtis (patirties) pilnatvė...keistai jį šildė; per dulkantį paežerės durpynus (durpyną);*

- 3) taikyti rašybos taisykles: *išgąščio, išgąščio, patirimo, durpiną, striktelėjo, rišulį, rišulelį, ir pan.*

Kadangi tokio tipo užduotis buvo nauja, nestebina, kad kai kurie kandidatai dar neturi pakankamai gebėjimų iš pamatinio žodžio padaryti naują žodį ir pavartoti jį kontekste. Kandidatai lengvai įveikė tik 9, 10 ir 14 užduoties punktus: parašė veiksmažodinį daiktavardį **susitikimo**, prievėksmį **sparčiai** ir būdvardį **vienišas**. Šių

punktų skiriamoji geba tik 3,33 – 15,83 proc. Tačiau kandidatai dažnai nevykdė pagrindinio šios užduoties reikalavimo: iš **pamatinio žodžio** padaryti naują žodį, pvz.: iš žodžio *kelias* turėjo padaryti *keleivis*, o ne *keliautojas*.

Antroji užduotis

Palyginti su 2003 m. asmenuojamųjų veiksmažodžių formų vartojimą tikrinančia užduotimi 2004 m. valstybiniame brandos egzamine tokio tipo užduotis nepakito. Šia užduotimi tikrinami gebėjimai vartoti veiksmažodžių formas. Punktų sunkumas nevienodas (nuo 14,25 iki 96,0). Statistinė analizė rodo, kad šią užduotį gerai atliko 69,10 proc. kandidatų, skiriamoji geba gera – 29,89, koreliacija – 0,67.

Atliekant šią užduotį kai kuriems kandidatams pritrūko gebėjimų:

- 1) padaryti pagrindines veiksmažodžių *nugarmėti*, *išsišėlti*, *susigūžti* ir kt. formas: *nugarmėja*, *nugarmena*, *nugarmėja*, *nugarmi*, *nugarmija*, *nugarmsta*; *išsišėla*; *susigūžo*; *pritylo*; *darijausi*; *klausotum*; *tema*;
- 2) taisyklingai rašyti: *klausitumeisi*, *klausytumėisi*; *ušsnūsiu*, *užsnūsiu*; *brovemes*, *paviks*; *nujūdėsiu*;
- 3) padaryti formas iš duotų žodžių: iš *nejuda* darė būsimojo laiko veiksmažodį *nesijudinsiu*, *nejusiu*, iš *pritilti* – *nutilo*; iš *temti* – *tempia*;

Atlikdami užduoties 19-tą punktą (*nugarmėti*) klydo 85,50 proc. kandidatų. Turbūt taip nutiko todėl, kad rengėjų parinktas pernelyg retos vartosenos žodis.

2004 m. valstybinio brandos egzamino kalbos vartojimo testo antrosios užduoties atlikimo rezultatai rodo, kad kandidatai turi neblogus asmenuojamųjų veiksmažodžių formų vartojimo gebėjimus, tačiau vis dėlto reikėtų, kad mokytojai ir mokiniai mokydami ir mokydami veiksmažodžių atkreiptų dėmesį ne tik į tinkamos veiksmažodžio formos parinkimą, bet ir į rašybos dalykus. Apmaudu, kad atlikdami šią užduotį nemažai kandidatų darė daug rašybos klaidų, ir būtent dėl to neteko taškų.

Trečioji užduotis

Palyginti su 2003 m. valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino kalbos vartojimo testo neasmenuojamųjų veiksmažodžių formų vartojimą tikrinančia užduotimi 2004 m. tokio tipo užduoties taškų skaičius sumažėjo nuo 20 iki 15.

Šia užduotimi tikrinamas gebėjimas daryti ir vartoti neasmenuojamąsias veiksmažodžių formas (dalyvius, padalyvius, pusdalyvius). Statistinė analizė rodo, kad šią užduotį gerai atliko 85,75 proc. kandidatų, skiriamoji geba nėra bloga – 20,83, koreliacija – 0,23.

Patys sunkiausi punktai pasirodė 31,32 (*žinojo tekant upę ir blizgant geležinkelį*). Kandidatai rašė: *žinojo tekančią upę ir blizgantį geležinkelį*. Sunkus buvo ir 39 punktas (*bemaž juodas žmogelis šnypščiančiame metaliniame garvežyje*). Kandidatai rašė: *...žmogelis šnypščiantis metaliniame garvežyje*.

Manoma, kad 31 ir 32 punktais tikrinami pernelyg subtilūs kalbos dalykai. Rengiant testus tokių atvejų tikrinimo reikėtų vengti.

Atlikus analizę paaiškėjo, kad nepakankamai tvirti kandidatų gebėjimai:

- 1) daryti tinkamą neasmenuojamąją veiksmažodžio formą:

Buvo kiek neramu būti čia, jau toli nuo namų, po kojomis dunksėjusi / dunksomas / dunkstančiai (dunksint) lyg ir svetimai žemei;

Ir žmogus dabar labai pajuto savo vienišumą tarp miškų ir laukų, kur tyliai ošė eglių šakos ir kur retkarčiais kankindamas / kankinantys (kankinami) nemigos surikdavo kažkokie paukščiai;

...o dabar jie nekantriai žiūri į žmogų, laukią (laukdami), kada jis pasitrauks...;

Traukinys dundėjo ir nudundėjo mažos raudonos lempelės šviesa per rūką brėžiančios / brėžiama (brėždamas) geležinio kelio kreivę;

Nakties ramybė, neapsakanti (neapsakoma) tylą kiek baugino...

...o dabar nekantriai žiūri į žmogų, laukiant (laukdami), kada jis pasitrauks...

...žvelgė į bildėtą gabalą geležies;

- 2) daryti neasmenuojamąsias veiksmažodžių formas iš sangražinių veiksmažodžių:

Traukinys pralėkė ratais trunkydamas (trankydamasis) į kelio sandūras...

Žmogus jau vaizdavosi medžių šakose ir viršūnėse, rasotoje žolėje slėpdamas / slepiančius / slapstančius / slėpinčius (besislepiančius, besislepiant) padarus.

Kalbant apie šį atvejį reikėtų pasakyti, kad kai kurie kandidatai nemoka ir pagrindinių veiksmažodžio *slėptis* formų.

- 3) prisiminti pagrindines veiksmažodžių formas:

...po kojomis dunksnojus / dunksiąs (dunksėti) lyg ir svetimai žemei;

...ryškiai sklendžianti (skleisti) spindulius;

Žvelgė į bildintį / bildenantį / bildėjantį (bildėti) gabalą geležies;

...žmogus pamatė atidžiai į priekį žiūriantį (žiūrėti) mašinistą;

- 4) vartoti tinkamą neasmenuojamųjų veiksmažodžių formų linksnį, giminę arba skaičių:

...pasirodė garvežio akis, ryškiai **skleidžiančios / skleidžiantį** (skleidžianti) spindulius;
įkaitęs (įkaitusi) geležis;
 Traukinys... nududėjo per rūką **brėždamas** (brėždamas) geležinio kelio kreivę;
 o dabar (jie) nekantriai žiūri į žmogų, **laukdamas** (laukdami), kada jis pasitrauks...;
 ir pro rausvus dūmus žmogus pamatė garvežyje atidžiai į priekį **žiūrinčią** (žiūrintį) mašinistą;

5) taikyti rašybos taisykles:

kankinamas nemigos; **besislepenčius** padarus; **įkaitusi** geležis, garvežio akis, ryškiai **skleidžiantį** (skleidžianti) spindulius; **dungsint** (dunksint);

Kartais kandidatai net nebando iš pateikto veiksmažodžio daryti neasmenuojamosios formos, o rašo ar bando rašyti asmenuojamuosius veiksmažodžius kitu laiku ar nuosaka:

...po kojomis **dunksėdavo / dunksto** (dunksint) lyg ir svetimai žemei;
 ...kur žinojo **tekėdavo** (tekant) upę ir **blizgėdavo** (blizgant) geležinkelį;
 ...per rūką **brėždavo** (brėždamas) geležinio kelio kreivę;
 ...**paliks** (palikęs) nakties ramybę jiems.

Palyginti trečiosios užduoties atlikimo rezultatus su ankstesniųjų metų testų rezultatais džiugina kandidatų pažanga: ši užduotis atliekama gana sėkmingai ar bent jau bandoma ją įveikti. Vadinas, kandidatų gebėjimas daryti ir vartoti neasmenuojamąsias veiksmažodžių formas gerėja.

Ketvirtoji užduotis

Palyginti su 2003 m. valstybinio brandos egzamino užduoties kalbos vartojimo analogiška užduotimi, tikrinančia kandidatų gebėjimą vartoti vardažodžius, 2004 m. tokio tipo užduotis buvo gerokai sutrumpinta. 2003 m. šiai užduočiai buvo skiriama 30 taškų, o 2004 m. – 12. Tokiai ilgai užduočiai atlikti kandidatams reikėjo daug laiko, o skiriamoji geba buvo nedidelė. Tai rodo 2003 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino rezultatų statistinė analizė.

2004 m., nors ir trumpesne, vardažodžių vartojimo užduotimi tikrinami tie patys gebėjimai – vartoti vardažodžius tekste. Užduoties sunkumas – 46,81 proc., skiriamoji geba neblogo – 22,64, koreliacija – 0,51.

Atlikus analizę paaiškėjo, kad kai kuriems kandidatams trūksta gebėjimų vartoti:

- 1) tikslo kilmininką: *važiuosime atostogoms* (atostogu);
- 2) dvejetainius linksnius: *Paaugliams sunku būti kitokiais* (kitokiems). *Vaizdingi žodžiai daro mūsų kalbą gražia* (gražia);
- 3) paskirties naudininką tikslo aplinkybei reikšti: *...nerandame žodžių išreikšti savo mintį / minties* (minčiai);
- 4)5) būvio vardininką: *Labiausiai užterštomis upėmis* (užterštos upės) *šį pavasarį buvo Venta ir Jiesia*.
- 6) tinkamą pamatinio žodžio skaičių arba laipsnį, kalbos dalį: *...nerandame žodžių išreikšti savo mintims* (pamatinis žodis *mintis*); *Vaizdingi žodžiai daro mūsų kalbą gražesnę* (pamatinis žodis *graži*); *bokšto aukštis sieks septynerius metrus* (pamatinis žodis *septyni*); *važiuosime atostogauti* (pamatinis žodis *atostogos*);

Be to, ne visi kandidatai prisimena, kad veiksmažodis *siekti* (reikšme *ateiti iki tam tikros ribos*) valdo galininką: *bokšto aukštis sieks septynių metrų* (septynis metrus).

Atliekant užduotį pasitaikė ir rašybos klaidų: *abėjonių, septinis, penkes, kolonizoriu*.

54–55 punktų pamatiniai žodžiai – *penkios minutės*. Sakinyje *Nors pavėlavome tik _____, autobusas jau buvo išvažiavęs* tinka tiek galininkas *penkias minutes*, tiek įnagininkas *penkiomis minutėmis*.

Nors laiko kiekiui reikšti daugelio kalbininkų siūlomas vartoti galininkas, tačiau nepeiktinas ir įnagininkas. Todėl atsakymas *Pavėlavome tik penkiomis minutėmis* galėjo būti vertinamas teigiamai. Rengiant testus tokių atvejų tikrinimo reikėtų vengti.

Atlikdami ketvirtąją užduotį kandidatai parodė, kad geriausiai geba tinkamai vartoti dalies kilmininką.

Penktoji užduotis

Palyginti su 2003 m. valstybinio brandos egzamino kalbos vartojimo testo rašybos tikrinimo užduotimi 2004 m. užduotyje punktų sumažėjo nuo 33 iki 20, o taškų – nuo 33 iki 10.

Šia užduotimi siekiama patikrinti, kaip kandidatai geba taikyti rašybos taisykles: kintamo kamieno veiksmažodžių, priesaginių žodžių, priebalsių supanašėjimo, šaknies balsių, žodžių rašymo drauge ir skyrium. Užduoties sunkumas – 67,98 proc., skiriamoji geba gera – 25,08, koreliacija – 0,67.

Atlikus analizę paaiškėjo, kad nepakankami kai kurių kandidatų gebėjimai taikyti:

- 1) priesaginių žodžių darybos taisykles: rašo ne *vėjuotą naktį*, bet *vėjėtą, vėjotą*; ne *nemalonumų*, o *nemalonūmų*;
- 2) kintamo kamieno veiksmažodžių rašybos taisykles: rašo ne *trynimasis*, o *trinimasis*, ne *aptiko*, o *aptyko*, ne *susidūręs*, o *susiduręs*, ne *kliuvinį*, o *kliūvinį*;
- 3) šaknies nosinių balsių rašybos taisykles: rašo ne *nepažįstamas*, o *nepažystamas, nepažistamas*, ne *tasyti*, o *tasyti, ne ištįsusio kaklo, o ištysusio, ne spąstai, o spastai, ne sutrešusios, o sutėšusios*;

- 4) žodžių asimiliacijos taisyklės: rašo ne *įstrigdavo*, o *įstrikdavo*, ne *atbulas*, o *adbulas*;
- 5) žodžių rašymo kartu ar skyrium taisyklės: rašo ne *šįsyk*, o *ši syk*, ne *bet ko*, o *betko*; ne *ne kartą*, o *nekartą* ir pan.

Kartais kandidatai neatpažįsta žodžio kontekste: rašo ne *susidūres*, o *susidaręs*, ne *sutrešusios*, o *sutrūšusios*, ne *kliuvinį*, o *klevinį*, *klovinį*, ne *trynimasis*, o *trunimasis*, *trūnimasis*.

Šeštoji užduotis

Palyginti su 2003 m. valstybinio brandos egzamino kalbos vartojimo testo skyrybos tikrinimo užduotimi 2004 m. užduočiai skiriami 8 taškai vietoj 10.

Užduotis skirta patikrinti, kaip kandidatai geba taikyti skyrybos taisykles. Užduoties sunkumas – 43,84 proc., skiriamoji geba labai gera – 44,48, koreliacija – 0,62.

Atlikus analizę paaiškėjo, kad nepakankami kai kurių kandidatų gebėjimai skirti:

- 1) įterpinius (dalelytę *taigi* ir sakinio tarinį *atrodė* laikė įterpiniais ir skyrė kableliais);
- 2) tikslinamąsias laiko aplinkybes;
- 3) šalutinį pažyminio sakinį;
- 4) išplėstinį pažyminį (skyrė prieš pažymimąjį žodį esantį pažyminį, o neskyrė po pažymimojo žodžio esančio pažyminio);
- 5) vienaarūšes sakinio dalis, sujungtas pasikartojančiu jungtuku *ir*;
- 6) apibendrinamuosius žodžius;

Nemaža dalis kandidatų rašė daugybę skyrybos ženklų, kurių motyvaciją sunku paaiškinti.

Mokydami skyrybos mokiniai turėtų gebėti paaiškinti kiekvieno skyrybos ženklų vartojimą – ką būtent jie skiria tuo kableliu, brūkšniu, dvitaškiu ar pan.

Išvados

Apibendrinant kandidatų tikrintus gebėjimus reikėtų pasakyti, kad palyginti su ankstesniųjų metų lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino kalbos vartojimo testo rezultatais, pastebima nemenka pažanga. Kandidatai daug geriau geba vartoti asmenuojamuosius veiksmažodžius ir neasmenuojamąsias veiksmažodžio formas, vardažodžius. Atrodo, kad rašybos ir skyrybos sunkumai, deja, išlieka tie patys. Naujos, žodžių darybos gebėjimus tikrinančios užduoties atlikimo rezultatai parodė, kad mokiniams dar reikia pasimokyti pagrindinių žodžių darybos principų.

Akivaizdu, kad buvo nemažai klaidų, kurios atsirado per neatidumą ar nesugebėjimą susikaupti. Kandidatai turėtų žinoti, kad jie praranda taškų ne tik dėl to, jog nesugeba vartoti tinkamų formų ar taikyti taisyklių, bet ir dėl to, kad praleidžia raides, atidžiai neperskaito užduoties, keičia užduotyse pateikiamų pamatinių žodžių formas (iš vienaskaitos padaro daugiskaitą, o iš daugiskaitos vienaskaitą), keičia pateikiamų skaitvardžių skyrių (*septyni* tampa *septyneriais*) ir pan.

Rengdamiesi brandos egzaminui kandidatai turėtų žinoti, kad egzamino rezultatą lemia ne vien kalbiniai gebėjimai, bet ir mokėjimas susikaupti.

Rengiant užduotis turėtų būti tikrinami tipiški ir nedviprasmiški formų vartojimo atvejai, vengiama tikrinti retai vartojamus žodžius.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

2004 m. lietuvių valstybinės kalbos valstybinio brandos egzamino analizė rodo, kad kandidatai turi pakankamai gebėjimų vartoti lietuvių kalbą:

- suprasti įvairaus pobūdžio skaitomus tekstus;
- vartoti tinkamą žodyną, gramatikos formas ir konstrukcijas;
- raštu samprotauti atsižvelgiant į komunikacinį rašymo tikslą;
- taikyti rašybos ir skyrybos taisykles.

Vis dėlto ir skaitymo, ir kalbos vartojimo, ir rašymo gebėjimų tikrinimo egzamino užduotimi analizė rodo, kad būsimiems kandidatams didesnę dėmesį reikėtų skirti tokiems gebėjimams tobulinti:

- įvertinti skaitomą tekstą kaip visumą;
- ieškoti priežastinių ryšių tarp informacijos dalių;
- atsakant į skaitomo teksto supratimo tikrinimo klausimus perfrazuoti teksto autoriaus mintis; paaiškinti teksto ar pastraipos pagrindinę mintį, teksto pavadinimą; palyginti faktus, tinkamai argumentuoti; skirti faktus ir nuomones; apibendrinti, vertinti;
- taikyti skaitymo, rašymo ir kompensavimo strategijas;
- redaguoti rašomą tekstą;
- kreipti dėstomas mintis saviraiškos link: laisviau reikšti savas mintis, susijusias su rašinio tema, įvestyje keliamomis problemomis, jas apibendrinti, daryti išvadas;
- tinkamai komponuoti rašomą tekstą,
- taisyklingai rašyti žodžius, taikyti sintaksės žinias.

1 priedas

Atliktos rašymo testo užduoties pavyzdys. A variantas. (Pateikiamas autentiškas kandidato darbas)

Rašymo

Traquis milho pasaulis

Auklytis išgyvenimai tui didelė įtaka visam
tolimesniam gyvenimui. Patiręs skruodas ar
kaimis momentai ateities pasaugybiu metas arba
veliau. Štai ir žaquis aprašymas. "Jokos tragedija"
pasakoj apie mėsos mergaitės išgyvenimus. Kiekvieno
maistis pasaulis yra itin žmogus. Kad ir svarbu kad
vaikystėje būtų tuo maistui surūdusta ar neteisinge
dėmesys ir nerūpė. Nubraičius rašymą, vaiko
gyvenime, žmona, achinga tėvai.

Aprašymo vertėia. Šiuk labiausiai troškio kad
tėvai būtų lauki. Mergaitė uodot laukoties, kada
atroviau tėvis. Jo dabuotas nuo Deimas buvo suaugusių
molho draugas. Šiuk paten muisa, todėl nepėjo apie
galimybę įstaut ar išgyvendinti. Mergaitė klėjo, kad
išvaizdės yra mirusiųjų milų mēlas. Ji kiekvienas mli
kandė atneisėi moties dėmes. Troškio joga mamba
pabrėžti n'ja. Ivo daugiau laiko. Šiuk šokio abė-
vai tūdaros savo gerbio' savo širdio draugijai, kas
šiuk labai draubind. Mergaitė manė, kad iš gali
vėimti tėvo mēts. Jo buvo panigijimū mēlam, kad
tėvai nel' apvėdži drauge.

Šiuk šilione' n' šere buvo tūdymas atvairių
tėvus. Mergaitė manė, kad tėvis ir mēlai visums lauk-
lūktas atmadus - papirindinė' kolegives priverbė. Šiuk
negalijo mēdėti, kadėl mama taip mūdvivėia laukijo.

Jokos taikis širdiai mergaitėi buvo įpatyls pirmo laukio
ši pomane, kad mabna nebemėli savo dukros šiel
nupurdė mēdėti pas tėvis, Ivois vėluomet nebūdamo
tūlo priverbtas Romaciūsi, joga vna vėluolama jo
numbere. Šiuk pradėdė, bet šielio atstamo gūpūime.
Mergaitė, papūib' by šlumbe i' artia dūkt. Atvairūni
pob' tēps i' amab' joga priverbtū gyvūmū mēdē
galėdinti šūgo.

Šielian' laukian' taikis pasaulis liuko
tūlo pot' trokus. XXI amūsiu, mūdvivūni tūbera
tēvis ir dūktis nubūdēi. Ivoisui dūkbūb's
šūmos n' mēdēi' šielio dūktis mēlamū pot'el
tūmūmū mēdēi' n' šūmėra. Kompūmūb' mēlēs
tūdumo negali n'ėi' laukiai net' mūgaiti. Nema-
nau joga tūgū mēlho pasaulis gali šūgūi'auš
šūp' šūkūtomū busūmū pot'elūi pot' dūkūi'p
ji gali aūdūlūnt, dēgi' arūmūmū šūmōs.

Traquis milho pasaulis tūi būd' saugamos
tėvus. Aprašymo vertėia. Šiuk nepėjo kad joga
tėvai nel' gyvūmū drauge. Ji mēlota joga tar-
kimai šūkūda vėšūmūlūp. Šiuk atvairūn' pūo
tėvis. Išaudūnta mēgdūlē' jūvūi'as mēlūa ir
mēlamū vėvūlūmūga. XXI amūsiu mēlūi' tūlie
pot' pūvūdūmūi' šūp' ir aūdūlūn. Tū tēp
mēlēs gali padēt' jūvūb's jūmo mēgūmū ir
mūdvivūmū.

2 priedais

Atlikto rašymo testo uzduoties pavyzdys. B variantas. (Pateikiamas autentiskas kandidato darbas)

Dešingumo ir daktarystės
diktava

Klasos - tikėjimo, vilties simbolis, elusiniai sąlygautis
klasos - amžino vėlavio nuostatai elis. Mūsų meninė, tobilas
prasus, turi aprašymu pavadinti. Gyvenami amžinyje, kuriam
suvaidinti teologijos tikslas mūsų praisi tiktai, kurios
uostai įamysiu, kuriamis susidaria - uostaisi q. c. c. kur mes
paucetame savo šielas? Šiuoju te šielos yra uostai, juk po uostis
uostis tūras pūva, o šielos tikla gusa.

Aprašymas, elusiniai sąlygautis klasos' vėlavio telia, juk
jos tēvelis turē šielas. Kas šieloska valditi tai supasti. Šielos šielos,
pragūti palta, prugūti tūras, taitau dūras, juo dētūgūti. Dē
te? Šis uosta pramūvūti, uostija kokasotai ir... turē klasa,
turē pūvūti ir saugū. Dūras labai uostis tēras ir uostis gūvūti
pas uostis. Nors ten spūgis gūvūti, šielos ir uostis gūvūti
šielas elusūvūti, kuris vė baido uostis klasa, t. y. dūvūti
praktinis viltis. Kad ir kaip būtų sunku tūvūti ir elusūti, je
vėras klėg palaiko. Galbūt uostis uostis uostis vėras uostis
uostais, o tēlas rodo dūrasai savo uostis uostis ir uostis. Juk kai
ir yra uostis šielos uostis.

Šielos vėlavio... ir vėlavio, kai kuris dūvūti pakrauti -
- kokis q. šielos turē dūvūti? elusūvūti baido šielos, tēk dūvūti
tē šielos uostis uostis, vėlavio tūvūti. Vėlavio uostis uostis
baido pasirašyti dūvūti, baido kai šielos dūvūti dar dūvūti
prabūti. Šielos - dūvūti šielos uostis, tē gūvūti kad ir
oū turē tūvūti... y. elgū tūras gūvūti vėlavio uostis uostis
tē tūvūti? elusūvūti vėlavio, juk tūras uostis vėlavio - dūvūti
šielos prabūti uostis, je, tēklis ir pati uostis tūras pa-
vadi. savo prabūti uostis. šielos vėlavio šielos. tūvūti uostis

Prigai, klasos jai dūvūti pūvūti, kad?

Šielos vėlavio, kad uostis pūvūti gūvūti. Mūsi vėlavio klasos -
dūvūti uostis, tai uostis vėlavio. Šielos vėlavio, kad juk uostis -
kuris uostis ir dūvūti uostis uostis uostis gūvūti. Šielos
uostis, pūvūti uostis uostis uostis. Šielos vėlavio uostis uostis,
kuris uostis, kuris uostis uostis? O tēklis, kuris uostis ir
jū uostis dūvūti dūvūti uostis? Šielos - dūvūti uostis. Šielos, kad
šielos dūvūti uostis uostis uostis. Šielos, kad juk uostis uostis
te, kad juk uostis uostis uostis uostis uostis uostis uostis,
tūvūti ir dūvūti jūvūti uostis uostis. Šielos, kad juk uostis uostis
tai. Šielos, kad juk uostis uostis uostis uostis uostis uostis,
tē, kuris uostis ir uostis uostis uostis uostis uostis.

Vėlavio tūvūti uostis uostis, dūvūti uostis uostis; kad kaip ir
aprakus vėlavio. Šielos baido uostis uostis uostis. Šielos uostis
ir šielos uostis, kuris uostis uostis uostis uostis uostis uostis,
pūvūti uostis. Šielos uostis uostis uostis uostis uostis uostis,
uostis uostis uostis uostis uostis uostis uostis uostis,
gūvūti uostis, uostis uostis uostis uostis uostis uostis, kad
kada uostis uostis uostis uostis uostis uostis uostis uostis,
šielos uostis uostis uostis uostis uostis uostis uostis uostis.

